

Lucian-Zeev HERȘCOVICI*, Violeta IONESCU**

**DIN ISTORIA UNEI OBȘTI EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA: ORGANIZAREA
COMUNITARĂ LA GALAȚI ÎN ANTEBELIC ȘI INTERBELIC**

**FROM THE HISTORY OF A JEWISH ASSEMBLY OF ROMANIA. THE
COMMUNITARY ORGANIZATION IN GALAȚI, BEFORE AND AFTER
THE WWI**

- *Abstract* -

The article aims at presenting some aspects of the formation and evolution of a Jewish community from the Old Kingdom, before WWI and in the Interwar period. Under scrutiny is the Jewish community of Galați, the third biggest community of the country. Its attempt to re-organize, under a centralized pattern, during the last decades of the XIX-th century stirred other Jewish communities of Romania to re-organize according to the same pattern.

The article approaches the issue by answering to some specific questions. What was the situation of the Jewish social organization in Galați, before WWI and in the Interwar period? What was the form of organization of the Jews from Galați, during the XIX-th century? How did the re-organization of the community take place in Galați, at the end of the XIX-th century? Who was the local leader that attempted the re-organization and why did he not succeed in organizing the whole community life of the Romanian Jews around the community of this town? What was the communitary, social and political organization of the Jews from Galați, during the Interwar period?

We will approach these questions by making use of information and documents from the archives of the Jewish Community of Galați and from local Jewish and Romanian publications. We will also avail of information and interpretations found in a recent work on the history of the Jews from Galați, written by the authors of this article (Lucian-Zeev Herșcovici, Violeta Ionescu, *O istorie a evreilor din Galați: file de cronică de la începuturi până la marea emigrare*, Hasefer, Bucharest, 2018).

*Biblioteca Națională a Israelului, Ierusalim (lucian.herscovici@gmail.com).

** Galați (violetaionescu1946@yahoo.com).

Keywords: Jewish studies; Jewish history; community; organization; Galați; Romania; XX-th century.

Evreimea gălățeană în secolul al 19-lea și în prima jumătate a secolului al 20-lea

Orașul Galați, târg și port la Dunărea Maritimă, este menționat documentar din anul 1445 și se dezvoltă ulterior.¹ Prezența evreiască în oraș este atestată de la sfârșitul secolului al 16-lea. Evreii au fost atrași de această poziție geografică și economică a orașului. În secolele al 17-lea și al 18-lea, obștea evreiască este menționată atât în documente românești, cât și în literatura idiș și ebraică de călătorie.² Populația evreiască a orașului a crescut numeric în perioada următoare tratatului de pace ruso-turc de la Kuciuk-Kainargi și în perioada următoare tratatului de pace ruso-turc de la Adrianopol și a Regulamentului Organic, în urma deschiderii libertății de comerț și a integrării Principatelor Dunărene în circuitul economic european. Imigrările evreiești erau din Galiția și din Rusia. În anul 1803, la Galați se aflau 72 locuitori (de fapt 72 capi de familie) evrei care plăteau impozit. În anul 1841, în oraș erau circa 6000-7000 evrei: aceasta era în cadrul procesului de dezvoltare a comerțului și de urbanizare a Principatului Moldova. În anul 1890, numărul evreilor din Galați era de 13.066 persoane, reprezentând 22,1% din totalul locuitorilor. În anul 1899, numărul evreilor era de 13.992 persoane, respectiv 21,3% din populație: orașul se dezvoltă, iar populația lui creștea. În anul 1910, numărul evreilor era de circa 12.000: probabil că scăderea se datora emigrărilor de la începutul secolului al 20-lea.³ În perioada interbelică se constată o fluctuație a

¹ Constantin Bușe, *Comerțul exterior prin Galați sub regimul de port franc (1837-1883)*, Editura Academiei, București, 1976, passim; Eliezer Ilan (Lazăr L. Rosenbaum), *Din trecutul sionismului în România: contribuții la o istorie a sionismului în România*, Biblioteca Istorică, Jaffo, 1968, pp. 26-27.

² Lucian-Zeev Herșcovici, *Portul Galați în literatura ebraică și idiș de călătorie din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea*, „Danubius”, XXXV/2 (2017), pp. 21-39; Arthur Viorel Tuluș, *Aspecte din viața comunităților evreiești din jurul Gurilor Dunării (până în 1938): mituri istoriografice, percepții contemporane și realități istorice*, Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, Brăila, 2016, pp. 45-48.

³ Joseph Kissman, „Yiddișe emigrație fun Rumenye biz der erșter velt-milhume”, *YIVO Bleter* (New York), 19, 1942, pp. 157-191; Israel Bar-Avi (Doré Wertenstein), *O istorie a evreilor români*. Vol. 1: *Emigrările anului 1900*. Cenaclul literar Menora, Jerusalem, 1961, passim. Istoricul local Gheorghe N. Munteanu-Bârlad, *Galații*. Societatea de Editură

populației. În anul 1924 erau 11.463 evrei la Galați, reprezentând 16% din populație. Fluctuația demografică din perioada interbelică, mai întâi scădere, apoi creștere se datora situației precare din timpul primului război mondial pe de o parte, precum și imigrării în oraș, atât din interiorul României, în special din Moldova și din Basarabia, cât și din străinătate, respectiv din Rusia Sovietică. În anul 1930, numărul evreilor din Galați era de 19.912 persoane, reprezentând 20% din populația orașului. Acesta a fost numărul cel mai mare de evrei pe care i-a avut orașul Galați. Ulterior, numărul lor scade, ajungând la 13.511, reprezentând 14,1% din populație în anul 1941.⁴ Memoria istorică vorbește despre trei cimitire care au existat în oraș în secolele 17-18, dar care nu s-au păstrat. În anul 1801 a fost deschis cel de al patrulea cimitir, care funcționat până în anul 1867, fiind închis în urma interdicției guvernamentale a îngropării decedaților în interiorul orașelor, din cauza epidemiilor care bântuiau. Acest cimitir a fost distrus în perioada Holocaustului. Noul cimitir, funcțional până astăzi, a fost înființat în anul 1867 în satul Costi, astăzi fiind la marginea orașului.⁵

Până la mijlocul secolului al 19-lea, viața obștii era organizată sub forma asociației „Chevra Qadișa” („Societatea Sacra”, numită „Hawira Kadișa” în limba idiș). Regulamentul acesteia, datând din anul ebraic 5565 (=1805) este introdus în catastiful ei („pinqas”). Acest catastif, văzut de Lucian-Zeev Herșcovici în anul 1968 la Comunitatea Evreilor din Galați, pare să fie pierdut. S-a păstrat o descriere rezumativă a sa, în limba română, din anul 1931.⁶ Această descriere include și unele documente, în traducere românească, printre care unul din data 17 Marcheșvan 5572 (23 octombrie 1811), referitor la concesionarea gabelei pe carne cușer (de animale și păsări sacrificate ritual) și decizia de a se folosi banii strânși astfel pentru construirea unei „mikva” (baie rituală). „Toți locuitorii din acest oraș și toți trecătorii vor avea aceeași obligațiune. Vor fi scutiți excepțional toți acei care dau de pomană precum

Științifică-Culturală, Galați, 1927, menționează 12.120 evrei la Galați în anul 1912, dintr-un total de 71.729 locuitori, pe baza statisticii care i-a fost pusă la dispoziție de Oficiul Stării Civile. V. și: Herșcovici & Ionescu (v. nota 1), vol. 1, p. 67.

⁴ Theodor Lavi (Loewenstein), „Galatz”, în *Pinkas Hakehillot; ențiqlopedyah șel hayșuvim hayehudym lemin hiwasdam wead leachar Șuat milchemet haolam hașenyah. Romanyah* (editori: Theodor Lavi, Jean Ancel), Yad Vashem, Ierusalim, 1969, vol. 1, p.90. Cifre asemănătoare la: Tuluș, *op.cit.*, pp. 49-50 și la: Paul Păltănea, *Istoria orașului Galați de la origini până la 1918*, Ediția a doua, Editura Partener, Galați, 2008, vol. II, p. 214.

⁵ Rafael Flachs, *Cronica clădirii Templului Israelit Choral din strada Cuza Vodă Galatz, începând din anul 1863 până la 1885, August 25, data inaugurării*, Arhiva Comunității Evreilor din Galați; Herșcovici & Ionescu, *op.cit.*, vol. 1, pp. 209-213.

⁶ *Buletinul Comunității Israelite din Galați*, Tipografia Bucovina, Galați, I/1 (noiembrie 1931), pp. 93-94.

Hahami și Ceauși vor fi scutiți de taxă (...) Asta să fie o lege care să nu se întrerupă, să nu se schimbe și să se pedepsească acela care va încălca ceia de mai sus, întocmai ca și cum ar fi călcat o lege și să-l despărtească de evrei și de toată comunitatea Israelită”.⁷ Traducerea românească a documentului, reprodusă de noi, este problematică: nu credem că termenul „comunitatea Israelită” era folosit în anul ebraic 5572 (=1811-1812); probabil că termenul românesc potrivit să fi fost „obștea ovreilor” sau „breasla jidovilor”, ori eventual „eforia” sau „epitropia”. Traducătorul a adăugat o introducere la document: „În adunarea ținută de Comitetul persoanelor mai însemnate de aici, Orașul Galați, s-a votat de toți cu toată inima făcând între dânșii o taxă...”. Oare ne-am putea gândi la o obște sau comunitate organizată sub formă de breaslă etno-religioasă, epitropie sau eforie recunoscută de autoritățile statale, existentă în anul 1811? Se pare că este vorba de „Chevra Qadișa”, în afară de care funcționa o organizare administrativă centralizată locală sub forma de „breasla jidovilor”. Ultima însemnare din catastiful menționat este din ziua de 15 Av 5655 (=24 iulie 1895). Din documentul tradus aflăm modul de organizare a lui „Chevra Qadișa”, numele președintelui ei și ale membrilor epitropiei acesteia. Rezumatul catastifului include protocoalele epitropiei lui „Chevra Qadișa” începând cu anul ebraic 5610 (=1850), când „Roș HaChavera” (efor) era Mordhe ben Ițchok Aizik⁸ și „Gabai Rișon” (prim epitrop) era Menachem Juda ben Nisim.⁹

De fapt, breslele meșteșugarilor evrei erau elementul organizatoric principal, funcționând în mod independent. Ele întemeiau și sinagogi: viața religioasă era strâns legată de viața socială. În România Veche, sfârșitul acestor bresle sau asociații de meseriași a fost în anii 1860-1865, odată cu sfârșitul breslelor meșteșugarilor creștini.¹⁰

Organizarea comunitară: de la „breasla jidovilor” la „nația ovreiască” și ulterior la o comunitate pe bază juridică modernă

Documentul citat, din anul 1811, nu indică cu exactitate o organizare comunitară diferită de „Chevra Qadișa”, deși ne putem gândi la existența unei

⁷ Herșcovici & Ionescu, *op.cit.*, vol. 1, p. 22.

⁸ Probabil Mordhe Marcus Thal.

⁹ *Buletinul Comunității Israelite din Galați*, Tipografia Bucovina, Galați, I/1 (noiembrie 1931), p. 94.

¹⁰ Eliyahu Feldman, *Baaley melakhah yehudym beMoldaviyah*, Ed. Magnes, Ierusalim, 1982, pp. 118-122; Gheorghe Platon, *Populația evreiască din târgurile și orașele Moldovei la mijlocul secolului al XIX-lea: raport numeric, pondere economică*, „Studia et acta historiae Iudaeorum Romaniae”, III (1998), pp. 160-176.

„bresle a jidovilor” locală. În perioada Regulamentului Organic, situația se schimbă, sistemul organizatoric din Imperiul Otoman pe bază de breaslă etno-religioasă fiind înlocuit cu cel influențat de cel existent în Imperiul Țarist: „kahal” sau „nația evreiască”, conducerea ei fiind „eforie” sau „epitropie”. Era noua denumire a obștii evreiești din orașele din Principatele Dunărene¹¹, iar evreimea gălățeană nu putea fi o excepție. Scopul acestei organizări era administrativ intern, referitor la religie, educație și asistență socială, cât și fiscal, întrucât impozitul plătit de evrei era strâns sub forma „tacsiei” pe carne cușer, și reprezentativ, de legătură cu autoritățile Principatului.

Printre funcțiile eforiei obștii („nația evreiască”) din Galați era organizarea spitalului evreiesc, întemeiat în anul 1845. Întreținerea lui de către obștea evreiască a fost aprobată de domnitorul Mihail Sturdza la 26 februarie 1846, la cererea „din partea poporului Evreesc locuit în orașul Galați”, domnitorul îngăduind ca „pentru căutarea și lesnirea bolnavilor săraci, atât a celor de loc cât și a celor străini, din a lor națiune, să li se învoiască a lua prosfora în folosul aceluia Spital câte un leu de la una mie lei, după valoarea tuturor mărfurilor ce se vor emporta și se vor exporta din acest Principat de către singurii speculanți de națiune Evreească. Și în privire că asemenea de bună voe prosfora nu atinge dritul celorlalte venituri eforicești, la care contribuind și ei urmează a se împărtași de folosul îmbunătățirelor ce se fac”.¹² Termenul oficial pentru obștea organizată era „națiune” și „poporul Evreesc”. Termenul oficial pentru comitetul ei de conducere era „eforia” („venituri eforicești”). O inscripție din clădirea Comunității Evreilor din Galați – fosta clădire a Sinagogii Fierarilor – înregistrează lista președinților acestei Comunități, deși această listă este incompletă. Primul președinte înregistrat este Mordhe Marcus Thal, în anul 1846, probabil aceeași persoană cu Mordhe fiul lui Ițhok Aizik, „Roș HaChevra” („Chevra Qadișa”) în anul 1850. Mordhe Marcus Thal era unul dintre marii negustori gălățeni, care voia să fie prezent și în viața comunitară evreiască, de care era atașat.¹³ Probabil că titlul lui oficial era de efor sau epitrop. Posibil ca el să fi rămas în funcția laică de la eforie până în anul 1859, când a fost ales un nou efor,

¹¹ Eliyahu Feldman, *Leqorot hairgun haqehilaty benesikhuyot haromanyot biteqfat hataqanon haorgany, 1832-1857*, „Zion”, 22, 1957, pp. 214-238; Lucian-Zeev Herșcovici, *Le mouvement de la Haskalah parmi les Juifs de Roumanie*, Thèse de doctorat, Université „Paul Valéry”, Montpellier, 2009, pp. 34-35.

¹² *Manualul administrativ al Principatului Moldovei, cuprinzătoriu legilor și dispozițiilor introduse în țară de la anul 1832 până la 1855, înorânduite de o comisie din naltul ordin al Înălțimii Sale Princepelui Domnitoriu al Moldovei Grigorie Ghika VV*, Tipografia Buciumului Român, Iași, 1856, vol. 2, p. 43; Herșcovici & Ionescu, *op.cit.*, vol. 1, pp. 260-261.

¹³ Tuluș, *op.cit.*, p. 51.

Berman Horowitz, epitropii care îl ajutau fiind Rafael Flachs, Moise Diman și Pascal Schein. Nu este exclus ca Mordhe Marcus Thal să fi decedat în același an: nu deținem informații în acest sens. În anul 1864, Rafael Flachs devine conducătorul obștii sau primul efor, urmat de Pincus Herman (1866) și apoi de Iosef Abeles (1872).¹⁴ Iosef Abeles era ajutat de epitropii Marcu Pineles, Osias Margulies, I. Leibovici.

„Comitetul Eforiei” sau epitropia, respectiv comitetul de conducere al instituției comunitare era ales de membrii acesteia. Membrii aleși în acest for administrativ proveneau din clasa avută, în special din rândul negustorilor cu stare, ei înșiși donatori bănești. Scopul lor era atât binele obștii, cât și dorința personală de a primi onoruri, precum invitarea la „înălțarea la lectura Torei” în ziua de Șabat (sâmbătă). Același sistem funcționa și în cadrul breslelor meșteșugărești evreiești. Oamenii cei mai respectați într-o obște evreiască tradițională erau învățații în Tora („talmidey chakhamim”), unii dintre ei având această poziție de mai multe generații și se mândreau atât cu pregătirea lor intelectuală, cât și cu arborele lor genealogic. Funcțiile rabinice erau separate. În această perioadă apar dispute datorate schimbărilor de natură socioculturală. Hasidismul și Haskala apar și la Galați, ca și în alte obștii evreiești din Principate, ca urmare a imigrărilor din Galiția și din Rusia. Conflictele se dezvoltă între reprezentanții acestor curente, precum și între ei și societatea tradițională. Ele se reflectă în lupta pentru direcționarea vieții obștești și pentru conducerea acesteia, în probleme educative, religioase, sau referitoare la sacrificarea rituală a animalelor și păsărilor. Acestea din urmă interesau și autoritățile statale, deoarece includeau plata impozitului obștii evreiești pe cale colectivă, prin „tacsia” pe carne cușer. Ulterior apar dispute deschise în problema „modernizării” cultului, respectiv în chestiunea reformismului religios moderat și a întemeierii unui „Templu Coral” care să funcționeze pe această bază. De asemenea, la Galați este întemeiat un comitet local al lui „Alliance Israelite Universelle”.¹⁵ Erau fenomene existente în toate obștile evreiești din țară, precum și din imperiile vecine.¹⁶

¹⁴ Inscripție pe peretele clădirii Comunității Evreilor din Galați, văzută de autori în anul 2019; Herșcovici & Ionescu, *op.cit.*, vol. 2, p. 15; Tuluș, *op.cit.*, p. 55.

¹⁵ Herșcovici, *op.cit.* 2009, p. 360.

¹⁶ Liviu Rotman, *The Romanian Kehillah: the pulse, character, and history of the Jewish community in Romania*, The Goldstein-Goren Diaspora Research Center, Tel Aviv University, 2015, passim; Felicia Waldman, Anca Ciuciu, *Istorie și imagini din Bucureștiul Evreiesc*, Noi Media Press, București, 2011, pp. 11-31; Yohanan Petrovsky-Shtern, *The Golden Age Shtetl; a new history of Jewish life in East Europe*, Princeton University Press, 2014, passim; Immanuel Etkes, *LeŠem Šamayym: chasidym, mitnagdyim, maskilyim umah šebeyneyhem*, Carmel, Jerusalem, 2016, passim; Shmuel Feiner, *Šoršey hachilun: matiranut*

Din cauza disputelor interne în chestiuni religioase, educative și legate de problema integrării evreiești în țară între „progresiști” și „tradiționaliști”, guvernul Principatelor Unite încetează să recunoască organizarea comunitară instituțională evreiască în anul 1862¹⁷, încetând și să se amestece în treburile ei interne în mod oficial, deși au existat cazuri de amestec în favoarea „progresiștilor”.¹⁸ Epitropiile obștilor evreiești („qehilot”) au pierdut statutul de „persoană juridică”, inclusiv dreptul de a deține bunuri imobile înregistrate pe numele lor și dreptul de a percepe gabela pe carne cușer de la măcelarii evrei în mod obligatoriu. Gabela devenise voluntară, iar unii măcelari se sustrăgeau de la plata ei. Autoritățile nu erau afectate: impozitele erau plătite în mod individual. Chiar și ceea ce se putea percepe, trezea dispute în chestiunea folosirii banilor. Adepții Haskalei sau „progresiștii” voiau educație modernă pentru copii, banii strânși fiind utilizați pentru întreținerea școlilor primare evreiești moderne care funcționau în obștile evreiești. Adepții curentului tradiționalist și hasidic se opuneau acestor școli. Ca urmare a acestor dispute, la începutul anilor 1870, epitropiile evreiești din orașele mari al României fie se descompun, fie își încetează existența de facto. Este și cazul celei din Galați. Eforul Iosef Abeles, un simpatizant al curentului „progresist”, deși ales, este contestat, împreună cu toată epitropia, în anul 1872. Au loc noi alegeri și este aleasă o epitropie nouă, condusă de Solomon Schwarz, ajutat de I. Leibovici, Haim Kahane, H. Altman, Aisig Veisenberg, Nuță Silberstein. Dar disputele continuă. Un număr mare de evrei renunță să mai fie membri în comunitate. Instituțiile obștești (sinagogile, tribunalele rabinice, „Chevra Qadișa”, spitalul, școlile, măcelăriile cu carne cușer, hahamii, rabinii, magazinele cu alimente rituale) încep să funcționeze în mod particular. Grupuri de evrei locali pretind că ele reprezintă obștea și cer să fie recunoscute de autorități drept comitet de conducere al obștii, dar autoritățile refuză, știind că acestea nu sunt reprezentative. La alegerile din anul 1875 este ales președinte Joseph B. Brociner, jurist, publicist și luptător pentru Emancipare.

wesafeqanut beyahadut hameah ha-18, Merkaz Zalman Shazar LeToldot Yisrael, Jerusalem, 2010, passim.

¹⁷ Jacob Geller, *Ṭemichatah wešeqiyatah šel qehilah: hayehudym haaškenazym wehasefaradum beRomanyah*, Moreshet, Tel Aviv, 1985, p. 25.

¹⁸ Lucian-Zeev Herșcovici, „Tradition et crise: fin de la société traditionnelle juive et apparition du «Juif moderne» dans les Principautés Danubiennes de Moldavie et de Valachie”, în *Permanences et ruptures dans l’histoire des Juifs de Roumanie, XIXe-XXe siècles* (Ed.: Carol Iancu), Université „Paul Valéry”, Montpellier, 2004, pp. 67-80.

Joseph B. Brociner și eforturile lui pentru reorganizarea vieții comunitare pe o bază modernă

Cine era Joseph B. Brociner? Punem accentul asupra personalității sale datorită importanței pe care a avut-o în reorganizarea vieții evreiești în orașul Galați și în încercarea de reorganizare a vieții evreiești în întreaga țară. Inițial, titlul și funcția lui erau „Președintele Comitetului Spitalului, Școalelor și de Bine-Facere Israelite din Galatz”.¹⁹ Observăm un nou titlu, care arată evoluția procesului de occidentalizare și modernizare, precum și o nouă funcție, care arată dispariția vechii „Eforii”. Dar nu apare termenul „Comunitate”. Noul termen arată funcția instituției, ca o eventuală organizație-umbrelă: rolul ei era de a supraveghea și a administra instituțiile evreiești locale, care își mențineau autonomia, dar erau și centralizate parțial sub auspiciile unui comitet. Nu este vorba despre perceperea gabelei, nici despre reprezentarea obștii evreiești în fața autorităților. Termenul „Comunitate” va apărea mai târziu, preluat din limba franceză („communauté”), indicând elementul comun și asocierea membrilor obștii evreiești.

Joseph (Iosif) Bernard Brociner (1846-1918)²⁰ s-a născut la Iași ca fiu al unui arendaș reprofilat pe negoț, influențat de ideologia Haskalei. Cei trei frați ai lui erau: colonelul Mauriciu Brociner, scriitorul Marco Brociner, activistul și poetul Andrei Brociner, ultimul stabilit la Galați și devenit activ în viața evreiască. Joseph B. Brociner a urmat studii juridice la Universitatea din Iași, absolvite în anul 1871. Stabilit la Galați, el a intrat în viața obștească evreiască. Nefiind cetățean român nu a putut practica avocatura și a devenit consultant juridic în chestiuni de afaceri. În anul 1868 a devenit membru al Lojii „Discipolii lui Pitagora” și membru rozacrucian. În anul 1873 a devenit președintele secției române a organizației „Alliance Israélite Universelle”. Alegerea lui în conducerea obștii evreiești din Galați a dus la refacerea

¹⁹ *Comitetul Spitalului, Școalelor și de Bine-Facere Israelite din Galatz: Raport de administrațiune pe anul ănteu (de la 10 Sept. 1875 pêne la 10 Sept. 1876) și pe anul al doilea (de la 10 Sept. 1876 pêne la 10 Sept. 1877)*, de Jos. B. Brociner, Președintele Comitetului, Tipografia Română, Galatz, 1877, 24 pp.; Lavi (Loewenstein), *op.cit.*, vol. 1, p. 94.

²⁰ Herșcovici & Ionescu, *op.cit.*, vol. 2, pp. 381-384; Lucian-Zeev Herșcovici, „Brociner Family”, în *The YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe* (Ed.: Gershon David Hundert), Yale University Press, New Haven, 2008, vol. 1, pp. 238-239; Hary Kuller, *J. B. Brociner*, „Buletinul Centrului, Muzeului și Arhivei Istorice a Evreilor din România”, 2 (1998), pp. 136-143; Marius Mircu, *Ce s-a întâmplat cu evreii în România?*, Editura Glob, Bat-Yam, 1996, vol. 1, pp. 25-36.; Geller, *op.cit.*, pp. 28-41; Carol Iancu, *Evreii din România (1866-1919): de la excludere la emancipare*, Ed. a treia, revizuită și adăugită, Ed. Hasefer, București, 2009, p. 440 (index: Brociner, I.B.).

organizării acesteia și la transformarea ei într-o organizație comunitară de tip modern. A fost una dintre primele obștii evreiești din România organizate sub formă nouă, pe o bază diferită, de factură occidentală. Începutul activității lui a fost ca președinte al Comitetului Spitalului, Școlilor și pentru Binefacere (1875-1876), transformat în comitetul centralizator al unei comunități care urmărea să reunească pe toți evreii locali într-o asociație de tip nou, un consiliu religios mozaic. Joseph B. Brociner nu vorbea despre aspectul etnic, ci despre cel comunitar. Noua asociație-umbrelă, situată deasupra instituțiilor și organizațiilor evreiești locale, urma să aibă dreptul de a strânge cotizații, a primi donații, a menține salariați și a deține instituții. Totuși, unele asociații și instituții evreiești locale refuzau să se alătore, voind să-și mențină independența, iar mulți evreii locali au refuzat să se înscrie în asociația-umbrelă, neavând nevoie de serviciile pe care le oferea și nevrând să plătească cotizația. Era și perioada luptei pentru Emancipare, pentru „împământenire”, evreii nefiind cetățeni. Nimeni nu-i putea obliga să se înscrie în noua asociație, luând obligațiile de membri asupra lor: unii dintre „progresiști” își îndreptau privirea spre asimilare, fie din identitate totală cu poporul român și cu România, alții din speranța că astfel vor primi „împământenirea”. În privința evreilor „hasidim”, ei erau angrenați în micile lor obștii hasidice ultra-religioase. Votul era prin delegați ai organizațiilor evreiești și sinagogilor: liderii comunitari proveneau totdeauna din familiile elitei economice. Totuși a fost un început. Ideea lui Joseph B. Brociner și exemplul noii organizări comunitare a evreilor din Galați au fost preluate de evreii din alte localități, care au întemeiat comunități evreiești sub formă de asociații asemănătoare.

Joseph B. Brociner a căutat să folosească relațiile lui pentru a reuși în aplicarea ideii sale. El era un luptător pentru Emancipare și pentru reorganizarea vieții evreiești în cadrul general al statului român, nu numai în cadrul local. El a vrut să reunească toate consiliile religioase locale într-o organizație supra-comunitară, o Uniune de Comunități Israelite, care să funcționeze în conformitate cu normele juridice ale statului și să fie recunoscută de acesta. În această acțiune a fost încurajat de Vasile Boerescu (1830-1883), om politic liberal moderat, care a fost ministru de Justiție (1860-1861, 1868-1870), ministru al Afacerilor Străine (1873-1875, 1879-1881) și ministru ad-interim la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice (1860, 1874, 1880), cu care se pare că era prieten.

În anul 1876, după ce preluase funcția de președinte al noii organizări comunitare din Galați, Brociner a participat, împreună cu Leopold Stern, la conferința organizației „Alliance Israélite Universelle” de la Paris. În perioada Războiului de Independență a României (1877-1878), a fost secretarul comitetului

responsabil cu întreținerea ambulanțelor necesare pe câmpul de luptă. După război, în perioada dezbaterilor Congresului de la Berlin, a fost activ în eforturile de a obține Emanciparea evreilor din România, iar în anul 1879 a publicat o broșură în acest sens în limba germană.²¹ Joseph B. Brociner era în grupul moderat al lui Leopold Stern, Saniel Marcus, Filip Focșaner, Samuil D. Goldenthal și alții, cu toții fruntași ai societății „Înfrățirea Zion” care susțineau compromisul Emancipării gradate: la început, acordarea naturalizării unui număr de „3.000 de israeliți de către Camere și (...) acordarea câtorva drepturi civile israeliților pământeni”²², ca prim pas, urmând încetățenirea treptată a celorlalți, în viitor. Referitor la atitudinea lui Joseph B. Brociner în problema evreiască, istoricul profesor universitar Carol Iancu menționează că era „unul dintre cei mai hotărâți conducători” reprezentând punctul de vedere al păturii de evrei bogați, notabili ai comunităților, care „doreau o asimilare politică și socială, cu respectarea diferenței (...) lupta lor (era) pentru a obține recunoașterea legală a comunităților și pentru o educație evreiască laică (...) luptă care a eșuat în cursul secolului al 19-lea”.²³ În 1879 l-a însoțit pe ministrul de externe (al „Afacerilor Străine”) Vasile Boerescu la Paris la întâlnirea cu Adolphe Crémieux, președintele organizației „Alliance Israélite Universelle”. Joseph B. Brociner a susținut și sionismul practic filantropic în faza sa incipientă. El a propus un Proiect de Statut pentru „Colonia agricolă Înfrățirea Zion în Palestina” destinată membrilor asociației „Înfrățirea Zion” (1882), colonie care nu a fost întemeiată, deoarece organizația locală din Galați a acestei asociații, care promisese suma de 10.000 franci, s-a eschivat complet de la colaborarea cu Comitetul Central al asociației „Yisuv Ereț Yisrael” din același oraș.²⁴ În anul 1888, Joseph B. Brociner era abonat la publicația „Anuar pentru Israelii”, editată de Moses Schwarzfild, anuar cultural, istoric, literar și susținător al luptei pentru Emancipare și al asimilării moderate. În luna martie 1889, la Galați este înființată Loja „B’nei B’rith”, iar

²¹ Joseph B. Brociner, *Die Judenfrage in Rumaenien und ihre Loesung gemaess den Internationalen Vertraegen*, G. Broeg, Bucarest, 1879, 8, 3 pp.

²² Iancu, *op.cit.*, pp. 325-326. Autorul citează „scrisoarea lui Moscu Așer, președintele Comitetului spaniol al Alianței Israelite din București, către președintele Comitetului central al Alianței Israelite din Paris, 8 octombrie 1879”.

²³ Iancu, *op.cit.*, p. 256.

²⁴ Yosef Klausner, *Chibat Zion beRomanyah*, Hasifriyah Haționit, Ierusalim, 1958, pp. 116, 156-150; Herșcovici & Ionescu, *op.cit.*, vol. 1, p. 327; vol. 2, p. 382. Joseph B. Brociner s-a referit la problema colonizării evreiești în Palestina și mai târziu: Franz Oppenheimer, *Colonizarea cooperativă în Palestina: conferință ținută în București la 16 Aprilie 1910; de Franz Oppenheimer, cu o cuvântare de introducere de J. B. Brociner*, „Curierul Israelit”, București, 1910, 32 pp.

Joseph B. Brociner devine președintele ei. În același an, el este numit membru de onoare al Societății „Maimonides”.²⁵

În anul 1892 apare un aspect nou în activitatea lui Joseph B. Brociner. El își manifestă ideile în mod deschis, într-o broșură pe care o publică la Galați, dar care se referea la reorganizarea vieții comunitare evreiești atât în orașul lui, cât și în întreaga țară: *Chestiunea Epitropiilor Așezămintelor Filantropice Israelite din Țeară*.²⁶ Broșura a apărut în cadrul Lojii B'nei-B'rith "Bien", Brociner – în calitate de președinte al ei – semnând și prefața, intitulată „Cuvântul nostru”. Data prefetei este 2 decembrie 1892. În această broșură, el face propuneri organizatorice, aducând ca exemplu sistemul vieții comunitare din Austria. „După sistemul actualmente în vigoare în Austria, în fiecare localitate nu poate să existe decât o singură comunitate. În comunitățile urbane se aleg 7 epitropi dintr-o listă de notabili israeliți, în număr de 2 minim și 35 maxim, ce se vor propune de către autoritatea prefectorială”. Era o aluzie la existența unor grupuri de evrei care pretindeau și cereau să fie recunoscuți ca o comunitate reprezentativă. Broșura era însoțită de o petiție către guvern, care se referea la instituțiile evreiești filantropice, spitale și școli, care nu au legătură cu problemele cultului religios. Instituțiile cultului religios urmau să fie organizate în mod separat. În statutul propus de Joseph B. Brociner se menționa cererea reînțemeierii epitropiilor evreiești care își încetaseră existența în mod practic în urma deciziei guvernului din anul 1862. Conducerile epitropiilor reînțemeiate urmau să fie puse sub controlul Ministerului de Interne, ca așa-zise „comunități parțiale” care ar fi urmat să dețină instituții filantropice, să dirijeze problemele de educație și să controleze cimitirele, respectiv să joace și rolul Societății Sacra („Chevra Qadișa”) și să primească încasărilor bănești ale acesteia. Joseph B. Brociner urmărea să obțină acordul guvernului la propunerea sa, obligându-se în schimb să oprească imigrarea în România a evreilor din alte țări. De asemenea, el a propus ca toate comunitățile evreiești să plătească 5% din veniturile instituțiilor evreiești Ministerului de Interne pentru cheltuieli de administrație. În felul acesta, guvernul ar fi avut dreptul de a se amesteca și în alte probleme interne ale comunităților, ca stabilirea sumei gabelei pe carnea cușer. Epitropiile urmau să devină proprietare ale tuturor bunurilor comunitare, mobile și imobile. Dreptul de a fi eligibili în epitropii urma să fie acordat numai evreilor care locuiau în România de cel puțin zece ani. Secretarul fiecărei epitropii urma să fie numit numai cu acordul guvernului. Joseph

²⁵ Herșcovici & Ionescu, *op.cit.*, vol. 1, p. 30; vol. 2, p. 382.

²⁶ Joseph B. Brociner, *Chestiunea Epitropiilor Așezămintelor Filantropice Israelite din Țeară* (J.O.B.B. Loja „Bien” 382, Caiet No. 10), Tipo-Zincografia Națională A. Friedmann, Galatz, 1892.

B. Brociner redactase proiectul de statut înainte ca acesta să-i fi fost solicitat de guvernul român. Solicitarea prim-ministrului Lascăr Catargiu a venit ulterior, în anul 1893.

Propunerea lui Joseph B. Brociner includea separarea vieții religioase de cea laică. De aceea, el a fost criticat de rabinul dr. Meir Moritz Beck, predicatorul reformist moderat al Templului Coral din București. Această critică a fost un prim element de respingere internă a proiectului. O analiză istorică, făcută de istoricul Theodor Lavi-Loewenstein, menționează că separarea propusă de Brociner ar fi începutul asimilismului moderat, în cadrul căruia pot fi considerați reprezentanți atât el, cât și Adolphe Stern și frații Elias, Wilhelm și Moses Schwarzfeld. Ei nu au cerut renunțarea la instituțiile evreiești, așa cum făcuseră asimiliștii extremiști. Joseph B. Brociner și-a afirmat ideile și după patru ani, la prima conferință a comunităților, organizată la Galați.²⁷

La 21 noiembrie 1893 au avut loc alegeri pentru noul comitet al Comunității. Joseph B. Brociner a fost reales ca președinte. Ceilalți membri ai comitetului erau oameni cu idei asemănătoare cu ale lui. Au fost aleși vicepreședinți: Ezra Dinnerman și Josef Abeles; casier: Aizig Weissenberg; controlori: Lipa Braunstein și Isidor L. Grunspan; secretari: Marco Wechsler, H. B. Goldstein, A. Rosenzweig; încă șase membri. Au fost stabilite atribuțiile Comunității pe secții. Secția I: Spitalul Israelit; Secția a II-a: Școala; Secția a III-a: Binefaceri; Secția a IV-a: Averele obștească; Secția a V-a: Personal laic; Secția a VI-a: Personal religios; Secția a VII-a: Donații. Se părea că Joseph B. Brociner a reușit să-și pună o parte din idei în aplicare, în privința organizării comunitare interne, în cadrul obștii sale, la Galați. Comunitatea a fost reorganizată. Spitalul Israelit a trecut în administrarea și subvenționarea directă a Comunității. Joseph B. Brociner a întemeiat Cantina (la care zilnic se împărțeau pâine și ceai săracilor, fără deosebire de religie și naționalitate) și Dormitorul, ambele funcționând până în 1895. La solicitarea prim-ministrului conservator Lascăr Catargiu, el a pregătit o propunere de organizare și funcționare legală a Comunităților evreiești din România, sub formă de asociații de tip modern și consilii religioase. Proiectul era bazat pe ideile pe care le afirmase în broșura publicată în anul 1892. El a decis să supună acest proiect Congresului Comunităților care funcționau pe această bază, pentru a fi acceptat și prezentat apoi Parlamentului. În zilele de 25-26 martie 1896 are loc, la Galați, „Adunarea Generală

²⁷ Theodor Lavi (Loewenstein), „Mavo klaly”, în *Pinkas Hakehillot; enfiqlpedyah shel hayšuvim hayehudyyim lemin hiwasdam wead leachar Šuat milchemet haolam hašenyah. Romanyah* (editori: Theodor Lavi, Jean Ancel), Yad Vashem, Ierusalim, 1969, vol. 1, pp. LXIII-LXIV.

a Delegațiilor Comunităților Israelite din România”, la care sunt prezenți reprezentanții a 19 Comunități – 12 din Moldova, inclusiv Iași, 6 din Muntenia și una din Dobrogea. Animatorul adunării a fost președintele Joseph B. Brociner, care a arătat drepturile de care se bucurau comunitățile evreiești în trecut, conform ofisului domnesc dat la București în 1851. Joseph B. Brociner a prezentat Proiectul de Statut al Comunităților, propus de el în anul 1892, spre a fi înaintat Parlamentului și Guvernului. Adunarea Generală a decis ca orașul Galați să fie sediul central al organizației supra-comunitare viitoare a comunităților israelite din România. Tot atunci a fost publicată broșura „Adunarea Generală a Reprezentanților Comunităților Israelite din România”, în patru părți, ca broșuri separate: „Procese-verbale”, „Petiții”, „Memoriu și documente istorice despre Comunitățile Israelite în România”, „Veniturile Comunităților Israelite pentru întreținerea cultului și a așezămintelor de caritate după ritul mozaic – numite taxe sau gabela”. Aceste broșuri au fost tipărite cu ajutorul Lojei B’nei B’rith „Bien” din Galați, al cărei președinte era tot Joseph B. Brociner. Ultimele două broșuri au fost identificate în colecțiile Bibliotecii „V. A. Urechia” din Galați.²⁸ Cea de a treia broșură, „Memoriu și documente istorice despre Comunitățile Israelite în România”, este pregătită de Joseph B. Brociner, iar data articolului său explicativ din cadrul acesteia este 10 mai 1896. Dar problema bugetară continua și se căutau căi pentru a fi rezolvată. Gabela pe carne cușer, principala sursă de venituri, nu putea fi percepută, deoarece unii măcelari evrei evitau de a o plăti, iar conducerea Comunității nu-i putea obliga, nefiind persoană juridică recunoscută. În scopul rezolvării acestei probleme, la 23 aprilie 1896 a avut loc o consfătuire la care au fost chemați să participe delegați din toate sinagogile și organizațiile evreiești locale, pentru a decide crearea unui organ central de conducere locală, alcătuit din delegații tuturor acestor instituții din oraș. La 27 aprilie 1896 s-a votat regulamentul pe baza căruia să funcționeze Adunarea Reprezentanților Comunității. La 28 mai 1896, conducerea Comunității i-a convocat în ședință plenară ordinară pe reprezentanții asociațiilor și sinagogilor locale și s-a decis ca fiecare dintre acestea care are cel puțin 50 de membri să aibă dreptul de a avea un reprezentant la Comunitate. Reprezentanții urmau să se aleagă dintre 15 epitropi, ori de câte ori se vor ivi posturi vacante. Restul reprezentanților erau consilieri care urmau să fie consultați lunar, în ședință plenară, în legătură cu

²⁸ *Adunarea generală a Reprezentanților Comunităților Israelite din România. III. Memoriu și documente istorice despre Comunitățile Israelite în România* (J.O.B.B. Loja „Bien” 382, Caiet No. 22), Tipografia J. Schenk, Galatz, 1896; *Adunarea generală a Reprezentanților Comunităților Israelite din România. IV. Veniturile Comunităților Israelite pentru întreținerea cultului și a așezămintelor de caritate după ritul mozaic – numite taxe sau gabela* (J.O.B.B. Loja „Bien” 382, Caiet No. 23), Tipografia J. Schenk, Galatz, 1896.

activitatea Comunității. În 20 iunie 1896 se constituie Adunarea Reprezentanților Comunității Israelite din Galați: Ezra Dinnerman, președinte; Moise Heinrich Schein, vicepreședinte; Moritz Schwartz și M. Allerhand, secretari. În luna noiembrie, Comunitatea solicită Ministerului Instrucțiunii Publice autorizația pentru organizarea școlilor primare cu șase clase – ultimele două fiind pentru pregătirea practică a elevilor care nu puteau urma cursuri secundare.

Problema gabelei rămânea însă nerezolvată. Începând din luna decembrie 1896, măcelarii evrei, asociați cu hahamii, încep să nu o mai plătească. Epitropia cere sprijin autorităților comunale pentru a putea menține această taxă, necesară întreținerii instituțiilor evreiești pe care le coordona. Primarul orașului, Costache P. Malaxa, refuză orice intervenție în treburile interne ale Comunității. În aceste condiții, la 26 ianuarie 1897, președintele Joseph B. Brociner își dă demisia din funcție. Comunitatea trece printr-o perioadă dificilă. Președinte al Comitetului Epitropiei devine Joseph Goldberg. Dar conflictul cu măcelarii continuă. La 18 iunie 1897, măcelarii intră în grevă, în afară de patru, ce rămân la dispoziția Comunității, care prevedea ca hahamii să nu taie vite sau păsări decât pentru măcelarii negreviști. Ceilalți prind de veste și se duc în corpore la Primărie, însoțiți de un avocat. În lipsa primarului Constantin Ressu, greviștii sunt primiți de ajutorul de primar Filipide, care le dă câștig de cauză. Medicul abatorului primește dispoziția să nu permită tăieri decât pentru toți măcelarii sau pentru niciunul. După câteva zile însă, primarul anulează ordinul dat de ajutorul său și comunitatea capătă autoritate asupra măcelarilor.²⁹ Totuși, șicanele provocate de măcelari s-au repetat și în anul următor, 1898. Comunitatea i-a oprit pe hahami să taie animale și păsări, astfel că măcelarii au angajat hahami din provincie, cu sprijinul Primăriei și al Prefecturii județene. Comunitatea a convocat o serie de întruniri în sinagogi și săli publice, în care a explicat scopul urmărit de măcelari și prejudiciul pe care aceștia îl aduc instituțiilor evreiești. Aceste întruniri ale comunității au adunat circa 15.000 de evrei și rezultatul a fost că, după două săptămâni, a avut loc o grevă a consumatorilor de carne: nici un evreu nu a mai intrat în vreo măcelărie să cumpere carne. Măcelarii au cedat, au venit în corpore la Comunitate și au declarat că din acel moment sunt hotărâți să respecte gabela și toate deciziile Comunității cu privire la măcelari.³⁰ În același an au avut loc noi alegeri pentru Epitropia Comunității. Președinte a fost ales medicul dr. Solomon Feldman. El a rămas în funcție până la 2 noiembrie 1901, când a demisionat, deoarece fusese numit medic primar al noului Spital Israelit. La 12 noiembrie 1901 a fost ales un nou președinte, Noah Schapira, care a rămas în funcție

²⁹ Herșcovici & Ionescu, *op.cit.*, vol. 1, p. 57.

³⁰ *Ibidem*, p. 60.

până în aprilie 1904. În anul 1897, proiectul propus de Joseph B. Brociner privitor la întemeierea, funcționarea și recunoașterea Comunităților Israelite a fost pus la vot în Parlamentul României. Deși susținut de ministrul liberal de interne Vasile Lascăr, el a fost respins.

Joseph B. Brociner și-a continuat activitatea după demisia lui din funcția de Președinte al Comitetului Epitropiei. În anul 1897, el colaborează la ziarul „Emanciparea” din București, organ al Asociațiunii Generale a Israelitilor Pământeni. Dar această asociație s-a dizolvat și ziarul s-a închis, în urma conflictului dintre adepții asimilării moderate și sioniști, după primul Congres Sionist de la Basel. Joseph B. Brociner a continuat publicistica polemică pentru Emancipare. În anul 1901, el a publicat o nouă broșură în acest sens, *Chestiunea Evreilor pământeni*³¹, editată la Iași, probabil în legătură cu cel de al doilea Congres al Comunităților Evreiești din România. Acest Congres a fost organizat la Iași în același an, din inițiativa lui Joseph B. Brociner: activitatea și influența lui continuau. Congresul a decis întemeierea organizației supra-comunitare „Uniunea Comunităților Israelite din România”, care totuși avea un caracter formal. Această Uniune a publicat un Buletin, la Iași în anul 1903, iar Joseph B. Brociner s-a referit la problema gabelei într-un articol publicat în acest Buletin³²: problema gabelei era importantă, deoarece includea chestiunea veniturilor Comunității și era legată de cea a recunoașterii Comunităților Israelite ca persoane juridice. O schimbare a venit în anul 1908, când Comunitatea Israelită din Galați a primit oficial statutul de persoană juridică și morală. Era rezultatul eforturilor făcute, printre alții, de Joseph B. Brociner. Vechea lui propunere părea să fie pusă în aplicare. Dar nici în această situație Comunitatea nu a devenit instituția reprezentativă a tuturor evreilor din oraș. Evreii erau „străini fără cetățenie străină”, dezbinați din punct de vedere al curentelor cărora le aparțineau, iar unitatea generală nu exista. Din aceste motive, nu putea fi întemeiată o organizație centralizatoare reală, iar organizația-umbrelă era slabă. Asemenea organizații-umbrelă funcționau și în alte orașe.

În anul 1908, Joseph B. Brociner a întemeiat „Societatea Israelitilor Români”, al cărei scop era lupta pentru Emancipare. În cadrul acesteia, el a dezvoltat o polemică, în care abundau argumente istorice. Caracterul ei era apologetic: Joseph B. Brociner căuta să demonstreze „vechimea” evreilor în România, prezentându-i ca pe o comunitate indigenă, ceea ce făcuse anterior „Societatea Istorică Iuliu Barasch”.

³¹ Joseph B. Brociner, *Chestiunea Evreilor pământeni*, Editura I.O.B.B., Typ. Goldner, Iași, 1901, 70 pp.

³² Idem, *Veniturile Comunității Israelite pentru întreținerea Cultului*, „Buletinul Uniunii Comunităților Israelite din România”, 1, Iași, 1903.

El căuta să demonstreze că statutul juridic al evreilor în Principate era ca al unor indigeni. Nefiind istoric, neavând discernământ în acest domeniu, el oferă interpretări hazardate și folosește lucrări istorice ca simple surse documentare, folosind metode utilizate anterior de „maskili” cu preocupări istorice, adăugându-le argumente și interpretări juridice. Un exemplu în acest sens este lucrarea lui, *Chestiunea Israelitelor Români*, din care a apărut numai prima parte „până la anul 1848”, în anul 1910.³³ Alte broșuri polemice ale sale în „chestiunea israelită” au apărut în anii 1911: *Drepturile Evreilor-Dobrogeni*³⁴ și *Chestiunea evreiască așa cum este ea rezolvată*³⁵; 1913: *Chestiunea Evreiască și Evreii sub Drapel*³⁶, *Două definițiuni suprimate și una adevărată în chestiunea Israelitelor Români*³⁷ și *Notițe biografice*³⁸; 1916: *Chestiunea evreilor români (un marché allemand)*³⁹; 1918: *Chestiunea Israelitelor Români, starea lor politică și de drept și soluționarea dată prin Tratatul de pace din București, 1918*⁴⁰. El s-a arătat interesat și de problema Dunării în statele central-europene și în România⁴¹. Probabil că, cel puțin parțial, el s-a aflat la București în timpul primului deceniu al secolului al 20-lea, după anul 1901, ca și în perioada ocupației germane din timpul Primului Război Mondial. Joseph B. Brociner și-a manifestat interesul și față de curentul hasidic, scriind o broșură asupra lui.⁴² O bibliografie parțială a scrierilor sale poate fi reconstituită cu ajutorul catalogului Bibliotecii Naționale a Israelului, de la Ierusalim, a bibliografiei istorice a evreimii române alcătuită de Jean Ancel și Victor Eskenasy⁴³ și a

³³ Idem, *Chestiunea Israelitelor Români*, Vol. 1: *Până la anul 1848*, Typ. Horia Carp și Marinescu, București, 1910, III.

³⁴ Idem, *Drepturile Evreilor-Dobrogeni*, București, 1911.

³⁵ Idem, *Chestiunea evreiască așa cum este ea rezolvată*, București, 1911.

³⁶ Idem, *Chestiunea Evreiască și Evreii sub Drapel*, București, 1913.

³⁷ Idem, *Două definițiuni suprimate și una adevărată în chestiunea Israelitelor Români*, București, 1913.

³⁸ Idem, *Notițe biografice*, București, 1913.

³⁹ Idem, *Chestiunea evreilor români (un marché allemand)*, Ed. Minerva, București, 1916.

⁴⁰ Idem, *Chestiunea Israelitelor Români, starea lor politică și de drept și soluționarea dată prin Tratatul de pace din București, 1918*, Publicațiunile Ordinului S.I.R. – Societatea Israelitelor Români, No. 12, Typ. Eminescu, București, 1918. O variantă a broșurii, la nivelul anului 1917, a apărut, în limba germană, la București, în anul 1917, sub titlul: *Die Frage der rumaenischen Israeliten – Ihre politische und rechtliche Lage*.

⁴¹ Idem, *Die Donau als internationaler Verkehrsweg der Zentralstaaten wie auch Rumaeniens*, Typ. Eminescu, București, 1916.

⁴² Idem, *Chassidismul în România*, București, 1910.

⁴³ Jean Ancel, Victor Eskenasy, *Bibliography of the Jews in Romania – Bibliografyah letoldot hayehudim beRomanyah*, Tel Aviv University, 1991, pp. 30-31.

bibliografiei cronologice a „chestiunii evreiești” alcătuită de profesorul universitar Carol Iancu.⁴⁴

Comunitatea Israelită din Galați la începutul secolului al 20-lea

Recunoașterea Comunității Israelite din Galați ca persoană juridică și morală, „prin Hrisovul Domnesc, întărit de către Înalta Curte de Casație, prin Decizia No. 193 din 12 Septembrie 1908”⁴⁵, a dus la îmbunătățiri în funcționarea ei. Deși numai o parte mică dintre evreii din oraș erau membri înscriși în Comunitate, ea a căpătat posibilitatea de a prelua și a administra instituțiile evreiești locale și de a strânge gabela pentru a le întreține. Noua generație de lideri comunitari se străduia să rezolve probleme organizatorice și să centralizeze viața evreiască din oraș, sub forma organizației-umbrelă. Totuși, multe probleme rămăneau nerezolvate, printre care cea a raporturilor cu instituțiile evreiești locale care doreau să-și păstreze independența sau cel puțin autonomia, de exemplu Spitalul Israelit. O problemă flexibilă era și cea a relației cu autoritățile locale. Bugetul Comunității Israelite era supus aprobării Primăriei, care verifica și bilanțul fiecărui an. Acest buget era variabil, în funcție de încasările gabelei. Altă sursă de venituri erau donațiile. Având calitatea de persoană juridică și morală, Epitropia putea primi donații pe numele ei.

La 20 august 1906, Epitropia Comunității Israelite din Galați participă la „Expozițiunea Generală Română”, organizată cu prilejul a 40 de ani de domnie a Regelui Carol I al României, cu trei albume conținând diverse fotografii, precum și un volum legat, care cuprindea *Monografia Comunității Israelite din Galați* (potrivit documentului nr. 12.846 al „Expoziției Generale Române” din 1906). Această monografie, rămasă în manuscris dactilografiat⁴⁶, oferă informații asupra funcționării Epitropiei în același an, când încă nu devenise persoană juridică recunoscută în mod oficial de autoritățile statale și locale. „Sub actuala Epitropie, veniturile au crescut simțitor, și aceasta grație unei conduceri și administrări serioase și a unei contabilități în regulă. Recunoașterea comunităților ar fi dar, pe lângă un drept, și o încurajare”, se menționa în monografia citată. Personalul salariat al Epitropiei se compunea din cler (un rabin, un înlocuitor de rabin și zece hahami) și din administrație (un secretar contabil, un subcasier, cinci supraveghetori la cântărirea cărnii și la tăiatul păsărilor). Separat, funcționa comitetul ales al

⁴⁴ Iancu, *op.cit.*, pp. 376-409 și 440 (index – Brociner I. B.).

⁴⁵ „Statutul Comunității Evreilor din Galați”, *Buletinul Comunității Israelite din Galați*, Tipografia Bucovina, Galați, I/1 (noiembrie 1931), p. 9.

⁴⁶ *Monografia Comunității Israelite din Galați, din cele mai vechi timpuri până în prezent, 1906*, Manuscris dactilografiat nelegat, Arhiva Comunității Evreilor din Galați.

Epitropiei, în fruntea căruia se afla președintele, precum și comitetele instituțiilor controlate de aceasta (spitalul israelit, școlile, azilul de bătrâni, azilul de noapte). Comitetele societăților evreiești locale („Chevra Qadișa”, „Maimonides”, „B’nai B’rith”, „Societatea de Binefacere a Meseriașilor Israeliți” și altele) și ale sinagogilor (circa 22) și templelor „moderne” („Templul Coral” și „Templul Meseriașilor”) funcționau separat. Totuși, ele contribuiau bănește la fondurile Comunității și ale instituțiilor subordonate acesteia. Se observă și participarea liderilor sioniști în conducerea și activitatea Comunității, printre ei Samuel Pineles și Moise Heinrich Schein. Unii dintre liderii comunitari, oameni cu situație materială bună, apar printre donatori. Este cazul lui Bernard Gottesman, vicepreședinte (în perioada 1904-1907, când președinte era Joseph Goldberg) și președinte (în perioada 1907-1925), care în afara donațiilor generoase făcute în timpul vieții a lăsat o parte a averii sale moștenire Comunității (1925), precum și cazul lui Moritz (Moșe) Helder, bijutier bogat aflat în conducerea lui „Chevra Qadișa”, care s-a oferit să construiască pe cheltuială proprie o capelă la Cimitirul Israelit, care să poarte numele „Ohel Moșe”, după numele său, propunere acceptată la 15 martie 1908. La alegerile din 21 mai 1907 a devenit președinte Bernard Gottesman, în comitet fiind aleși încă 13 membri, aparținând diferitelor curente, atât adepți ai integrării, asimiliști moderați, cât și tradiționaliști și sioniști.⁴⁷ Au avut loc alegeri și pentru Comitetul Școlar. Dar sistemul de votare nu era direct, ci prin delegați: alegerea epitropilor se făcea de către delegații societăților evreiești și sinagogilor din oraș.

Problemele asupra gabelei pentru carne cușer au reapărut. Odată cu aceasta au apărut probleme referitoare la Statutul Comunității, care trebuiau să sufere modificări. La 21 mai 1910, conducerea Comunității i-a convocat în adunare generală pe toți reprezentanții societăților evreiești și sinagogilor din oraș, pentru a modifica Statutul Comunității. Pentru reglementarea situației măcelarilor evrei, s-a format o comisie din epitropi și reprezentanți ai sinagogilor din oraș, care să elaboreze regulamentul pentru carne cușer, finalizat la 13 iunie și aprobat de conducerea Comunității la 17 iunie. La 20 iunie 1910 au avut loc alegeri, iar la 1 iulie se constituie Comitetul Comunității, Bernard Gottesman fiind reales ca președinte. Întrucât mulți evrei din oraș refuzau să se înscrie în comunitate și să participe la sarcinile ei, dar voiau să beneficieze de servicii religioase sau de altă natură de la ea sau de la instituțiile dependente de ea, este aleasă o comisie care să ia măsuri și să redacteze un proiect de impunere. Comisia era formată din lideri comunitari ai Spitalului Israelit, Comitetului Școlar, Comunității și a lui „Chevra

⁴⁷ *Buletinul Comunității Israelite din Galați*, Tipografia Bucovina, Galați, I/1 (noiembrie 1931), pp. 28-32.

Qadişa”. Proiectul menționa că „acei care nu se vor supune acestei deciziuni nu vor fi considerați ca membri ai Comunității și nu se vor bucura de avantajele și demnitățile pe care le dă calitatea de membru; li se vor refuza în orice ocaziuni serviciile religioase sau de orice altă natură ce vor avea nevoie. De asemenea va figura, în cancelaria Epitropiei, un tablou al căror membri refuză să ia parte la sarcinile comunității și totodată numele lor vor fi aduse la cunoștința tuturor societăților și sinagogilor din oraș”. Această decizie, ca și tonul ei sever, indică gravitatea situației financiare a Comunității, precum și dezinteresul multor evrei față de activitatea acesteia. Desigur, se pune întrebarea: ce servicii religioase urmau să fie refuzate evreilor care nu participau la sarcinile Comunității. Nu există nicio dovadă că le-ar fi fost refuzate serviciile de înmormântare: acest lucru nu putea fi făcut, din motive halahice, și a fost respins chiar și la București în perioada interbelică, în anul 1931, atunci când procentul evreilor înscriși în comunitate varia între 50% - 70%.⁴⁸ Ceea ce se putea face în acest caz erau presiuni asupra familiei decedatului ca să plătească o taxă mai mare pentru serviciile funerare. Alte servicii religioase puteau fi obținute contra plată, în mod particular, de la sinagoga în care era membru respectivul, sau de la un rabin sau cantor particular, în afara Epitropiei. Dacă o organizare centrală centralizată, unică, totală, nu a putut fi realizată după acordarea Emancipării, cu atât mai puțin ea ar fi putut funcționa înainte de acordarea Emancipării, când marea majoritate a evreilor nu dețineau cetățenia statului. Se poate presupune că procentul evreilor membri în Comunitatea gălățeană era de circa 20%, deși nu deținem informații clare în acest sens. Se poate presupune că evreii membri în Comunitate proveneau din pătura socială bogată, aceștia fiind și donatori, din rândul lor ridicându-se liderii comunitari, precum și un număr de evrei din rândul sărăcimii, care aveau nevoie de ajutor, ultimii neavând posibilitatea de a contribui la eforturile financiare comunitare.

Anul 1913 aduce câteva schimbări în viața instituției comunitare gălățene. La 13 mai 1913 au loc alegeri, iar Bernard Gottesman este reales, rămânând președinte. Izbucnirea războiului determină conducerea Comunității să ia câteva măsuri. Spitalul Israelit este pus la dispoziția armatei. În ședința din 22 iunie 1913, conducerea Comunității decide înființarea unei comisii care să facă statistica familiilor celor mobilizați, spre a le acorda ajutoarele necesare. În ședința de la 26 iunie, Comunitatea subscrie 1000 lei pe lista lansată de „Comisiunea de ajutorare a familiilor mobilizaților”, pusă sub președinția prefectului de județ, din care făceau

⁴⁸ Lucian-Zeev Herșcovici, *Diversitate în unitate, unitate în diversitate: rabini, Șef-Rabinat și curente religioase în obștea evreiască din România interbelică*, „Revista de istorie a evreilor din România”, FCER- CSIER, București, 3 (19), 2018, pp. 142, 151, 164-165.

parte președintele Comunității, Bernard Gottesman și președintele lui „Chevra Qadișa”, Moritz Helder, ambii având o situație materială bună și fiind donatori ei înșiși. În ședința de la 3 septembrie 1913, conducerea Comunității confirmă pe rabinul Jacob Margulies ca „Rabin al Comunității”, cu misiunea de a reprezenta Cultul Mozaic în fața autorităților civile și militare. În ședința de la 12 decembrie 1914 se alege o comisiune pentru impunerea celor care nu contribuie la sarcinile Comunității, fie direct, fie indirect. Observăm că problema participării evreilor la viața comunitară continuă să rămână pe tapet. La 15 mai 1916, în urma scumpirii prețului cărnii și a deciziei de nu se ține cont de carne „cușer” și carne „trif” de către Ministerul de Interne, are loc adunarea generală, cu participarea delegaților tuturor sinagogilor și societăților evreiești din oraș. În urma expunerii făcută de liderii Comunității, au fost votate două rezoluții: a)-Menținerea gabelei și consumarea cât mai mult a cărnii cușer; b)-Alegerea unei comisii numită „Salvarea”, pentru strângerea de fonduri directe de la evreii din oraș, conform articolului 4 din Statut, aliniatele d și h. Durata funcționării comisiei trebuia să fie până la pacea generală. Prima ei ședință a avut loc la 19 mai 1916. În acest răstimp, măcelarii continuă să facă greutăți în strângerea și plata gabelei. Totuși, gabela continuă să se păstreze, grație populației evreiești, care a înțeles situația creată. Situația se agravează după decretarea mobilizării la 14 august 1916 și intrarea României în război. La 15 octombrie 1916 este întemeiată societatea de ajutor „Ezras Nedachim”. Prima ședință a conducerii Comunității, împreună cu Comitetul Școlar, după declararea războiului, are loc la 23 octombrie 1916. În această ședință se decide să se plătească integral lefurile personalului și ale profesorilor mobilizați. A doua ședință are loc la 1 februarie 1917, când se discută noul buget și problema azimei pentru Pesach. Situația devine din ce în ce mai grea. Comunitatea suferă de lipsă de fonduri. Se ia hotărârea facerii unei colecte în rândul publicului evreiesc. În ședința conducerii Comunității de la 24 aprilie 1918, un membru al Comitetului, M. L. Rosenberg, propune introducerea votului universal și impunerile directe la Comunitate. Propunerile au fost puse la vot. A fost aprobată numai propunerea introducerii votului universal și a fost numită o comisie care să studieze modalitățile introducerii votului universal și să întocmească regulamentul respectiv. În comisie erau 7 membri, unul dintre ei fiind M. L. Rosenberg și altul președintele Comitetului Comunității, Bernard Gottesman. Alți membri erau: vicepreședintele Comitetului Comunității, S. Sternberg; liderul sionist Moise Heinrich Schein; S. Rathaus; Iosif Ornstein; I. Weisman. În ședința din ziua de 30 mai 1918, conducerea Comunității numește o altă comisie, care să studieze modalitățile modificării Statutului Comunității. În această comisie erau aceiași membri ca și în precedenta, cu excepția

lui I. Weisman, în locul lui fiind I. Cahane și Berțe Rosenthal. Comisia avea 8 membri. Conducerea Comunității convoacă o Adunare Generală pentru ziua de 15 iunie 1918, cu participarea reprezentanților tuturor sinagogilor și societăților evreiești din oraș, în scopul de a se modifica Statutul în vederea introducerii votului universal. Dar autoritățile interzic ținerea Adunării Generale, deoarece încă era stare de asediu.⁴⁹

Aspecte din organizarea vieții comunitare după Emancipare

Emanciparea evreilor din România⁵⁰, prin semnarea de către guvernul român a Tratatului Minorităților la Paris (9 decembrie 1919), ratificat prin articolul 133 al Constituției liberale de la 28 martie 1923, a dus la schimbări organizatorice și în viața comunitară. Anterior acestui tratat, prin Decretul nr. 3464 din 12 august 1919 s-a acordat cetățenie tuturor evreilor care au satisfăcut Legea Recrutării, ca și aceluia care s-au născut în țară și nu au fost niciodată supuși străini. Ideea „să ne unim”, afirmată în ziarul „Curierul Israelit”⁵¹, a câștigat teren atunci când era evident că Emanciparea va fi acordată, că numărul evreilor va crește odată cu creșterea teritoriului României și că religia creștină ortodoxă nu va mai fi singurul cult oficial din țară, ci vor fi acceptate și culte minoritare, printre care Cultul Mozaic. Deși aspectul principal al disputei în paginile acestui ziar în cadrul unei anchete organizată de ziaristul Lazăr Schoenzwytt se referea la evreimea bucureșteană, dezbinată, aspecte, aluzii și opinii se refereau și la evreii din orașele de provincie, mai ales orașele mari. Era vorba atât de refacerea sau reorganizarea vieții comunitare, cât și de forma viitoare de organizare a comunităților. Nu putea fi

⁴⁹ *Buletinul Comunității Israelite din Galați*, Tipografia Bucovina, Galați, I/1 (noiembrie 1931), pp. 32-33.

⁵⁰ Carol Iancu, *L'Emancipation des Juifs de Roumanie (1913-1919): de l'inegalité civique aux droits de minorité: l'originalité d'un combat a partir des Guerres Balkaniques et jusqu'à la Conférence de Paix de Paris*, Centre de Recherches et d'Etudes Juives et Hebraïques, Université „Paul Valéry”, Montpellier, 1992, passim (v. și ediția română: Carol Iancu, *Emanciparea evreilor din România, 1913-1919*, Ed. Hasefer, București, 1998, pp. 313-351); Israel Bar-Avi (Doré Wertenstein), *O istorie a evreilor români*, Vol. 2: *Evreii români în lumina conferințelor și tratatelor de pace din 1918-1919*, Cenaclul literar Menora, Ierusalim, 1964, passim; Wilhelm Filderman, *Memorii & Jurnale*, Vol. 1: 1900-1940 (Ed.: Jean Ancel), Ed. Hasefer și Editura Institutului pentru Studiarea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, București, 2016, pp. 218-235.

⁵¹ Joseph Berkowitz, *Unire*, „Curierul Israelit”, 15.11.1918; Joseph Berkowitz, *Pro Comunitate*, „Curierul Israelit”, 5.6.1919; Lazăr Schoenzwytt, *Ancheta în chestiunea comunităților*, „Curierul Israelit”, 12.6.1919, 26.6.1919, 3.7.1919, 17.7.1919, 24.7.1919, 31.7.1919, 7.8.1919, 14.8.1919, 13.9.1919, 15.9.1919.

neglijat faptul că în unele localități, precum orașul Galați, existau comunități organizate de la sfârșitul secolului al 19-lea, deși ele funcționau în formă elitistă, filantropică, precum consilii religioase locale. Funcționarea lor era dificilă, iar numărul de membri era redus, chiar dacă ele continuau să funcționeze. Impunerea membrilor lor era dificilă, deși unele – printre care cea din Galați – reușiseră să obțină calitatea de persoană juridică și morală. Sistemul gabelei pe carne cușer era problematic. Votul nu era universal, ci prin delegați ai sinagogilor și instituțiilor evreiești locale. Nu exista o lege care să impună obligații membrilor, deoarece majoritatea lor nu erau cetățeni români. Organizația supra-comunitară, așa cum fusese concepută de Joseph B. Brociner, devenise inactivă și nu mai exista din punct de vedere practic: ea nu era recunoscută oficial de autorități. Cultul Mozaic nu era recunoscut, după cum nu erau recunoscute nici alte culte minoritare. Liderii diferitelor comunități nu se înțelegeau între ei din motive de rivalitate, comunitățile nu se ajutau reciproc, iar deficiențele organizatorice și funcționale locale se adăugau celor ale organizației supra-comunitare inactivă de fapt. De aceea, se impunea o reorganizare a comunităților, iar în orașele în care nu existau comunități organizate se impunea întemeierea lor. Era necesară și întemeierea altei organizații supra-comunitare. Organizarea trebuia făcută într-o formă nouă, democratică, în care să fie păstrat aspectul de asociație-umbrelă, cu alegeri democratice, pe liste politice sau ale unor curente și grupuri, prin vot universal, evitându-se aspectul centralist forțat. Comunitățile urmau să fie reprezentative pentru populația evreiască față de autoritățile statale și locale, cât și să aibă un rol social, cultural și religios. Probabil că și autoritățile statale erau interesate în organizarea comunitară și supra-comunitară a cetățenilor evrei și a Cultului Mozaic. Pentru a fi recunoscut drept cult minoritar, Cultul Mozaic trebuia să fie unit și organizat sub formă ierarhică, ceea ce impunea reorganizarea comunitară. Galați era una dintre comunitățile existente care a fost reorganizată pe o bază nouă. Faptul că era recunoscută ca persoană juridică și morală a ajutat reorganizării ei, care a avut loc în mod treptat. Comunitatea și-a reluat activitatea socială, educativă și religioasă. La Galați a fost deschis un birou de contencios al Uniunii Evreilor Pământeni, care trebuia să ajute evreilor locali să-și facă formele pentru primirea cetățeniei române.

În ședința din 11 septembrie 1919 a Comitetului de conducere al Epitropiei, Bernard Gottesman, președintele Comunității, și-a prezentat demisia din funcție. Demisia i-a fost respinsă de Comitet. S-a decis organizarea de alegeri, după vechiul sistem, noua conducere urmând să rezolve problema votului universal și concentrarea tuturor instituțiilor evreiești din oraș sub conducerea și administrarea

Comunității.⁵² În ședința din 21 septembrie 1919 s-a primit propunerea a doi profesori, Petrovici și Decianu, cu privire la redeschiderea Liceului Comunității și s-a dat delegație președintelui Comunității să rezolve chestiunea, de comun acord cu Comitetul Școlar. La aceeași ședință, o delegație formată din Jean Kaufman, Henri Grunberg, Nathan Grunberg și S. Schapira a prezentat o moțiune semnată de mai mulți delegați ai asociațiilor evreiești din Galați, prin care se cerea organizarea de alegeri pentru cele patru secțiuni ale Comunității, pe baza votului universal. S-a decis ca, în acest scop, să se convoace Adunarea Generală după sărbătoarea de Sucot. Activitatea în domeniul școlar a continuat. În ședința din 28 septembrie 1919, Comitetul Epitropiei a decis ca Liceul Comunității, care fusese închis în timpul războiului, servind drept spital militar, să fie redeschis și să se numească Liceul Comunității Israelite. Comunitatea urma să acopere necesitățile sale bugetare care nu putea fi acoperite din încasări. De asemenea, s-a decis reorganizarea școlii „Lumina”, cu trei clase: una confesională pentru băieți și fete, a doua primară și a treia profesională. În luna februarie 1920 a fost înființat „Orfelinatul Căminul Copiilor”, s-a decis luarea unui împrumut pentru fabricarea de azime pentru Pesach („mațot”), repararea și restaurarea azilului de bătrâni, cu ajutorul sumei de 5.000 de lei primiți de la organizația „Joint”, precum și înființarea unei băi rituale („miqweh”) care să fie sub controlul societății „Haveroth Machziqe HaDath”. În ziua de 3 iunie 1920 se formează o comisie din 8 membri – S. Sternberg și Nathan Țipchis din partea Comunității, I. Weissman și S. Rathaus din partea Comitetului Școlar, M. Schmierer și Iosif Ornstein din partea Spitalului Israelit, I. D. Cohn și dr. în medicină Solomon Feldman din partea lui „Chevra Qadișa” – care să studieze, timp de o lună, proiectul pentru noul statut al Comunității, care va fi supus aprobării într-o Adunare Generală, la care urmau să participe delegații tuturor societăților evreiești și sinagogilor. Acest proiect fusese elaborat de comisia numită anterior și înaintat Epitropiei.⁵³ Se pare însă că nu au fost rezultate în lunile imediat următoare: nu există informații în acest sens în „Buletinul Comunității Israelite din Galați”.

Totuși, în ședința Comitetului Comunității din 29 septembrie 1920 s-a decis organizarea alegerilor pentru Comunitate la 31 octombrie același an. Rezultatele alegerilor, desfășurate după vechiul sistem, prin delegați, sunt asemănătoare celor anterioare. În ședința din 20 noiembrie 1920 se constituie noul Comitet al Epitropiei, președinte continuând să fie Bernard Gottesman. În Comitet erau aleși 14 membri: un președinte, un vicepreședinte (Is. Kahane); un casier; doi controlori (Nathan

⁵² *Buletinul Comunității Israelite din Galați*, Tipografia Bucovina, Galați, I/1 (noiembrie 1931), p. 34.

⁵³ *Ibidem*, p. 35.

Țipchis, fost membru în comisia de studiere a proiectului de Statut și Jean Kaufman, din grupul propunătorilor de alegeri prin vot universal pentru toate secțiile Comunității); 9 consilieri, printre care fostul președinte al Federației Sioniștilor din România, Moise Heinrich Schein și fostul vicepreședinte (în anul 1913) S. Sternberg. Deci, este vorba de oameni cu stare materială bună, ei înșiși atât activiști comunitari cât și donatori, oameni de bine aparținând diferitelor curente ideologice, aleși în mod individual. Se pare că preponderența era a celor apropiați de curentul integrării moderate și de Uniunea Evreilor Pământeni, deși încă nu fuseseră alegeri democratice, cu liste ale unor partide. Comunitatea din Galați, reorganizată, a participat la conferința de constituire al noii organizații supra-comunitare, Uniunea Comunităților Israelite din Vechiul Regat, la București, la 19-20 mai 1921. Delegații aleși pentru participare erau președintele Comunității, Bernard Gottesman și fostul președinte al Federației Sioniștilor din România, Moise Heinrich Schein, consilier. Astfel, Comunitatea din Galați a devenit membră a acestei Uniuni. Reveniți la Galați, în ședința Comitetului Comunității din 31 mai 1921, cei doi participanți au transmis hotărâri ale conferinței. Una dintre ele era ca rabinii să fie angajați de Comunitate și nu de alți rabini. A doua se referea la instrucțiuni asupra modului în care trebuie să fie întocmite Statutele Comunităților. În ședința din 9 august 1921, Comitetul de conducere al Comunității a decis impunerea de taxe la cununii, circumcizii, dări de nume de naștere la fete, majoratul religios al băieților („bar-miṭwah”). În acest scop a fost numită o comisie, care împreună cu rabinii Comunității să fixeze normele.. În ședința din 23 septembrie 1921, Comitetul Comunității a trimis un delegat la consfătuirea Comunităților din Regat, la București, cu privire la hotărârea luată de guvern în problema refugiaților din Ucraina. Era o nouă participare a Comunității din Galați la activitatea și deciziile organizației supra-comunitare. Comunitatea gălățeană a fost activă în problema ajutorării refugiaților evrei din Ucraina în anul următor, 1922. În același an, ea a aprobat cererea organizației „Tarbut” de a înființa o grădiniță de copii în care să se învețe limba ebraică, acordându-i un local în care să funcționeze și o bibliotecă.

Problema organizatorică și electorală rămăsese însă nerezolvată. Deși reorganizată, Comunitatea continua să funcționeze pe baza cea veche. Sistemul electoral era cel vechi, iar Comunitatea funcționa în continuare ca organizație-umbrelă. În anul 1922 au avut loc discuții pentru introducerea centralizării și votului universal la Comunitate. În acest sens au avut loc o serie de întruniri. În ședința Comitetului de conducere al Comunității de la 11 iunie 1922 este numită o comisie care, împreună cu delegații celor patru Secții ale Epitropiei (denumire care se păstrase) și președintele Comunității, să pornească la redactarea noului proiect de

Statut. Cei 5 membri al comisiei erau ceva mai tineri, oameni care anterior nu deținuseră funcții centrale în Comunitate: Isidor Grunspan, Jean Steuerman (devenit lider comunitar și activist social ulterior), Elias L. Schwartz, Suchăr Schachter, Filip Schwartz. În ședința conducerii Comunității din 6 iulie 1922 a fost citită adresa Ministerului Cultelor nr. 30524, prin care se comunica Epitropiei că președintele Comunității, Bernard Gottesman, fusese numit în comisia care urma să lucreze direct cu Secretarul General al Ministerului la alcătuirea anteproiectului de lege a Comunităților Israelite. În zilele de 10-11 decembrie același an are loc la București Congresul Comunităților Israelite din țară, spre a se consfătui în chestiunea proiectului de lege privitor la organizarea Comunităților, Cultului și Școlilor Israelite. Comunitatea din Galați trimite trei delegați: Bernard Gottesman, președintele Comunității; Moise Heinrich Schein, fostul președinte al Federației Sioniștilor; H. Gross, anterior membru în comisia care fixase normele impunerii pentru ceremonii religioase private împreună cu rabinii. După revenirea lor la Galați, în ședința din 26 decembrie 1922 a Comitetului de conducere, cei trei participanți au povestit cum au decurs dezbaterile și au arătat că Ministrul Cultelor, în cuvântarea pe care a ținut-o, a declarat că atât el, cât și întregul guvern sunt animați de cele mai frumoase sentimente față de evrei, făgăduind întregul său concurs la votarea legii pentru organizarea Cultului și a Comunităților Israelite din țară.⁵⁴

Dar nici comisia numită la 11 iunie 1922 pentru redactarea noului proiect de Statut al Comunității nu reușise să ajungă la un acord și să ofere un proiect de statut acceptabil pentru toate părțile. Urmarea a fost numirea unei noi comisii, la 22 mai 1923, care să studieze modificarea articolelor cu privire la alegeri din Statutul Comunității. În această comisie erau 9 membri: președintele Comunității, Bernard Gottesman; alți doi reprezentanți ai Comunității, Jean Kaufman și H. Gross; doi reprezentanți ai Comitetului Școlar, Josif Ornstein și S. Rathaus; doi reprezentanți ai lui „Chevra Qadișa”, Moritz Helder și Nathan Kleiner; doi reprezentanți ai Comitetului Spitalului Israelit, I. D. Cohn și Louis Mendl. Observăm deosebiri față de membrii comisiilor precedente, deși nu totale. Era o reflectare a necesității de adoptare a unui statut potrivit noilor condiții existente: poziția juridică a evreilor ca cetățeni români într-o țară care adoptase principiul votului universal; recunoașterea comunităților evreiești ca asociații de tip modern recunoscute de stat, persoane juridice și morale; schimbarea structurii demografice, economice, sociale și culturale a evreilor din România; recunoașterea Cultului Mozaic drept cult minoritar în statul român.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 37.

La 11 iulie 1923 a avut loc o ședință a Comitetului Comunității, care a decis modificări ale aliniatelor relative la alegeri din proiectul de statut, precum și câteva modificări structurale, organizatorice și administrative. S-a specificat că „Epitropia Comunității Israelite se compune din 4 secțiuni administrative și anume: a) Comunitatea Israelită; b) Secția școlară; c) Societatea Sacra și d) Spitalul Israelit”. Se menționa că „toți locuitorii evrei domiciliați în Galați, sunt obligați a se înscrie ca membri contribuabili în Comunitatea Israelită și în secția Spitalului Israelit”. Această prevedere nu a putut fi pusă în aplicare: deși deveniseră cetățeni români, evreii nu puteau fi obligați să se înscrie în Comunitate. După circa jumătate de an, la 16 decembrie 1923, Comitetul Comunității a lansat un apel public ce îndemna pe evrei să se înscrie în Comunitate, deși nici acest apel nu a adus rezultatele scontate. Modificări relative la calitatea de membru al Comunității erau menționate în continuare și au fost aprobate în aceeași ședință. Astfel, se menționa că „sunt socotiți ca membri contribuabili și fac parte din sânul Comunității: a) Persoanele care contribuie în mod direct la sarcinile Comunității, plătind mod regulat taxele benevole asupra cării cușer și tăierea păsărilor; b) Persoanele care contribuie direct, prin donațiuni benevole și o cotizațiune obligatorie anuală, începând de la 300 lei în sus”. Alte încasări urmau să provină din „taxe asupra diferitelor festivități, taxe școlare, contribuțiuni pentru eforia școlară și crearea de biblioteci la școlile primare și Liceul Israelit”, precum și din „contribuția la veniturile azimei”. Ca „membri contribuabili în secția Spitalului Israelit” erau considerate „persoanele care contribuie cu cel puțin 100 lei anual”. În privința dreptului de a participa la alegeri, erau prevederi asemănătoare celor adoptate de alte comunități, printre care cea din București. Se observă influența legislației statului. Astfel, „membri contribuabili, în vârstă de 25 ani, domiciliați în localitate timp de 5 ani posedând buletinul de înscriere la Biroul populației, au dreptul de a alege comitetele celor 4 secțiuni administrative”, făcând excepție „cei condamnați pentru fapte infamante” și „cei puși sub interdicție”. În privința eligibilității, se menționa că „pentru a fi eligibili, se cere pe lângă calitatea de alegător și următoarele: a) Să știe a scrie și citi; b) Vârsta de 30 ani și c) Să nu fie lovit de o sentință infamantă, ținându-se seamă de art. 11 din legea electorală; d) Să fie contribuabil regulat de cel puțin 5 ani; e) Să fie stabilit în localitate în mod consecutiv timp de 10 ani”. Se specifica, de asemenea, că „Comitetele Comunității Israelite, Școlară și Spital, se aleg dintre membrii eligibili”. În privința Comitetului Societății Sacra (observăm folosirea denumirii în limba română), se menționa că el „se alege dintre membrii acestei societăți” și se va compune din 15 persoane. În privința Comitetului Comunității Israelite, se menționa că el „se va compune din 18 persoane și din președinții celorlalte trei secțiuni

administrative”, respectiv al Secției școlare, Spitalului Israelit și Societății „Sacra”. În privința „Comitetului Spitalului” și a „Comitetului Școlilor”, fiecare din ele urma să fie compus „din câte 12 persoane și din câte trei epitropi desemnați de comitetul Comunității Israelite, care vor avea vot deliberativ”. Propunerea de statut adoptată menținea rolul și poziția deținute de „Președintele Comunității Israelite”: el „face de drept parte din Comitetele tuturor toate secțiilor administrative”. În privința Societății „Sacra”, se menționa că „este obligată: a) a mări treptat numărul membrilor la 120, dintre persoanele votate de Comitet și Adunarea Generală: b) se consideră drept membrii pe demnitarii Comitetului Comunității Israelite, care vor fi recomandați de către președintele Comunității, după termenul de un an de la data alegerilor”. Abia în ședința Comitetului Comunității Israelite de la 16 decembrie 1923 s-a decis ca alegerile viitoare să aibă loc prin vot universal, direct și secret. Decizia a fost însoțită de un apel către evreii din oraș să se înscrie în Comunitate.⁵⁵

În anii 1924-1925, Comunitatea a participat la mai multe operațiuni de binefacere, sociale și educative prin intermediul instituțiilor conduse de ea și asociațiilor evreiești din oraș cu care colabora. De asemenea, în colaborare cu Societatea „Sacra” a participat la înfrumusețarea Cimitirului Israelit prin intermediul acesteia și la inaugurarea Monumentului Eroilor Evrei din Județul Covurlui ridicat în același cimitir, la 5 iunie 1924. Ea a ajutat material evreilor din Germania și, la cererea Organizației Sioniste, a donat suma de 50.000 lei Universității Ebraice din Ierusalim, la 29 martie 1925. O donație de 10.000 lei a fost aprobată Institutului pentru pregătirea de învățătoare și educatoare, de la Chișinău. Observăm deci că donații și ajutoare au fost transmise nu numai instituțiilor gălățene, ci și unor instituții evreiești din alte orașe ale României și din afara ei. La 8 mai 1924 a murit președintele Bernard Gottesman. Om bogat și filantrop, activ în viața evreiască, el a testat Comunității suma de 60.000 lei.

Alegerile prin vot universal, direct și secret, asupra cărora se decisese la 16 decembrie 1923 au avut loc la 18 octombrie 1925. Au fost depuse două liste, „Steaua” și „Mughen Duvid” (Maghen David, Steaua lui David). Prima era o listă sionistă locală, iar cea de a doua era lista organizației locale a Uniunii Evreilor Români, asociată cu unii sioniști locali, precum Moise Heinrich Schein. Ambele liste și-au făcut propaganda electorală în mod public, editând și publicații cu titlul în română, incluzând articole propagandistice atât în limba română cât și în limba idiș⁵⁶, fapt care arată că se adresau masei, inclusiv evreilor săraci și simpli, care erau

⁵⁵ *Ibidem*, pp. 38-39.

⁵⁶ Lucian-Zeev Herșcovici, *Tiparul ebraic la Galați*, „Revista de istorie a evreilor din România”, FCER-CSIER, București, 2 (18), 2017, pp. 145-161.

membri în Comunitate și aveau drept de vot. Gruparea „Steaua” a avut o publicație de propagandă electorală cu același titlu⁵⁷, iar gruparea „Mughen Duvid” a avut o publicație de propagandă electorală cu titlul „Vocea Poporului”⁵⁸. Victoria în alegeri a fost a grupării „Mughen Duvid”, care a obținut majoritatea (deși redusă) în consiliu, ceea ce arată influența și puterea Uniunii Evreilor Români în rândul evreilor din Galați. Nu este exclus să fi fost și nereguli la desfășurarea votării. Era totuși începutul unei faze noi în viața politică a evreimii gălățene și în organizarea ei comunitară. Propunerea organizării alegerilor la Comunitate prin vot universal, înaintată la 24 aprilie 1918 și amânată, trecută prin câteva comisii de studiu, a fost pusă în aplicare în cele din urmă. După alegeri, câștigate de gruparea „Mughen Duvid”, a urmat reorganizarea. În ziua de 17 noiembrie 1925, a avut loc ședința de constituire a noului comitet, pe baza rezultatelor alegerilor. Președinte a devenit doctorul în medicină Idel David, care era și președinte al Comitetului local al Uniunii Evreilor Români. Vicepreședinți au fost aleși Moise Heinrich Schein și Salo Weissenberg. Secretar general a devenit doctorul H. Grunberg; controlori inginerul Bruno Kanner și Iosef Kaușansky, casier M. H. Ghinsberg. Toți erau de pe lista „Mughen Duvid”. Conflictul politic local pare să fi fost puternic. Aleșii de pe lista „Steaua” nu au luat parte la constituirea Comitetului. După câteva zile, la ședința din 21 noiembrie 1925, la care au fost invitați și rabinii, s-a examinat situația gabelei și a fost numită o comisie care să găsească mijloacele de asigurare a veniturilor provenite pe această cale. De asemenea, s-a decis ca restaurantele evreiești să fie obligate să aibă un brevet de „kașrut” (cușer) de la Comunitate. Era o formă de obținere a unor venituri pentru Comunitate, paralelă cu gabela. S-a acceptat și propunerea avocatului Aron Zalman de a sta la dispoziția Comunității în mod gratuit în chestiuni juridice. Aron Zalman era și secretarul Comitetului local al Uniunii Evreilor Români⁵⁹. În ședința Comitetului Comunității din 30 noiembrie 1925 s-a aprobat cererea societății „Haghibor” de a avea sediul la Comunitate. În aceeași ședință se înființează o nouă Secție a Comunității, „Asistența Socială”. Din comitetul „Asistenței Sociale” urmau să facă parte președinții Secțiilor: Spitalul Israelit, „Chevra Qadișă” și Școlară, sau delegații acestor comitete. Au fost cooptați și președinții Orfelinatlui „Căminul Copiilor”, Azilului de Bătrâni, Societății Leuzelor, Școlii de fete „Lumina”, școlii „Schmierer”, Asociației Doamnelor

⁵⁷ *Steaua: organul candidaților listei „Steaua”*, Tipografia „Cultura Poporului”, 10-18 octombrie 1925 (3 numere).

⁵⁸ *Vocea poporului: foaie de propagandă a candidaturii Mugen Duvid*, Tipografia „Comercială”, Galați, 11-17 octombrie 1925 (3 numere).

⁵⁹ *Buletinul Comunității Israelite din Galați*, Tipografia Bucovina, Galați, I/1 (noiembrie 1931), p. 42.

Israelite, Asociației Culturale a Femeilor Evreice (A.C.F.E.) și societăților Maimonides, Comercianți Israeliți, Meseriașilor, Fraterna Croitorilor, Ohel Nou.

Conflictul politic local a continuat, ca o reflectare a conflictului politic general în rândul evreimii din întreaga țară. Se poate vorbi de o opoziție organizată și de atacuri fățișe împotriva ei. În ședința Comunității din 28 decembrie 1925, un membru al Comitetului, ales pe lista „Steaua”, Ary Kleiner, se prezintă cu o moțiune a aleșilor de pe această listă. Nefiind lăsat să vorbească, el pleacă din ședință lăsând moțiunea în birourile Comunității. În aceeași ședință se decide înlocuirea membrilor aleși pe lista „Steaua”, întrucât tot timpul nu s-au prezentat la ședințe. De fapt, ei le boicotaseră, iar decizia luată ar putea fi considerată ilegală. Situația este salvată de Primarul orașului, român creștin. În ședința Comunității de la 22 ianuarie 1926, președintele dr. Idel David arată că atât aleșii de pe lista „Mughen Duvid” cât și aleșii de pe lista „Steaua” au fost convocați de Primarul orașului, Ștefan H. Ștefan, în cabinetul acestuia, recomandându-le să se împace.⁶⁰ În ședința Comunității din ziua de 3 iulie 1926, la care participă și aleșii de pe lista „Steaua”, s-a trecut la reorganizarea Comitetului Comunității, pe baza unei înțelegeri între reprezentanții celor două liste. Președintele dr. Idel David este reales de comitet, cu 8 voturi.⁶¹ Sunt aleși doi vicepreședinți, Salo Weissenberg (de pe lista „Mughen Duvid”) și Jean G. Kaufmann (de pe lista „Steaua”); un secretar general, H. Grunberg (de pe lista „Mughen Duvid”); doi controlori, inginerul Bruno Kanner (de pe lista „Mughen Duvid”) și Nathan Țipchis (de pe lista „Steaua”); un controlor ritual, Iosef Kaușansky (de pe lista „Mughen Duvid”); un casier, M. H. Ghinsberg (de pe lista „Mughen Duvid”). Uniunea Evreilor Români, prin intermediul listei „Mughen Duvid”, și-a păstrat majoritatea, dar a ajuns la un compromis cu lista „Steaua”, care a primit două funcții în conducerea Comunității, una de vicepreședinte și a doua de controlor. Reprezentanți ai listei „Steaua” au fost numiți sau cooptați și în unele comisii alese de Comunitate în același an: comisia de împăciuire cu Spitalul Israelit, care intenționa să se separe de Comunitate, după ce fusese recunoscut ca persoană juridică și morală; comisia de impunere; comisia de statistică. Adversarii politici au învățat să lucreze împreună, deși disputele ideologice dublate de rivalități personale au continuat.

Este interesant să menționăm câteva evenimente din istoria Comunității din anul 1927 și de la începutul anului 1928. În anul 1927 s-a înregistrat o dispută de natură religioasă, rezultatul fiind că „în ședința Comunității de la 31 august același

⁶⁰ *Buletinul Comunității Israelite din Galați*, Tipografia Bucovina, Galați, I/1 (noiembrie 1931), p. 43.

⁶¹ *Ibidem*.

an, d. rabin Osias Schapira, în urma prejudiciilor morale ce a adus Comunității este pus în retragere și i se acordă un ajutor lunar de lei 2.500⁶². Nu știm despre ce era vorba. Știm însă că „în ședința Comunității de la 1 octombrie se suspendă hotărârea luată cu privire la rabinul Osias Schapira”. În ziua de 11 septembrie 1927 este inaugurată o sinagogă nouă, „Fraterna Taglohner”, precum și o nouă aripă construită la Azilul de Bătrâni. La 8-9 octombrie 1927, la Galați are loc Congresul celor 14 Bănci de Credit Mărunt existente în Vechiul Regat. În ședința Comunității din 25 octombrie 1927 se mandatează suma de 20.000 lei pentru apărarea intereselor evreiești, împotriva publicațiilor antisemite. Observăm deci începutul polemicii deschise duse de instituția Comunității împotriva antisemitismului publicistic organizat la Galați. În ziua de 29 februarie 1928, la Congresul Uniunii Comunităților Israelite din Vechiul Regat, participă doi delegați ai Comunității din Galați: Șef-Rabinul Iacob Margulies și Isidor Kaufmann. La acest congres s-a discutat anteproiectul de lege privitor la Cultul Mozaic și anteproiectul statutului Uniunii Comunităților Israelite. Intrarea în vigoare a Legii pentru Regimul General al Cultelor în anul 1928⁶², a adus recunoașterea ca „persoană juridică și morală” a Comunității Israelite din Galați. Era un punct de plecare pentru reorganizarea Comunităților și a Cultului Mozaic. Mai târziu, la 10 noiembrie 1928, este primită o adresă din partea Uniunii Comunităților Israelite din Vechiul Regat, prin care se arată că Statul a aprobat o subvenție Cultului Mozaic, repartizându-se pentru Galați suma de 167.560 lei.⁶³ Era o sumă relativ mică, dar faptul în sine era important din punct de vedere simbolic: recunoașterea Cultului Mozaic și stipendierea lui de către Stat. În mod paralel, deși fără legătură cu organizarea comunitară, se extinsese participarea evreilor la viața publică a orașului. Pe listele partidelor politice din 19 iunie 1927 apar și candidați evrei. Avocatul Baruch Bernard Zosmer, președintele Comitetului local al Organizației Sioniste, devine viceprimar, funcția lui fiind de a supraveghea și a reprezenta instituțiile evreiești de cult, cultură și sociale din oraș.⁶⁴ În noile condiții, în ședința Comunității de la 7 februarie 1928 s-a decis organizarea noilor alegeri, data amânându-se de la 1 mai la 5 august 1928.⁶⁵

⁶² *Monitorul Oficial*, nr. 89, 22.4.1928; *Lege pentru regimul general al cultelor – Der ghezeț far der alghemaynem rezșim fun dy kultn*, Țaytoylygher Besaraber Biuro oyf Țu Organizirn dy Kehile, Chișinău, 1828, 21, 23 pp.

⁶³ *Buletinul Comunității Israelite din Galați*, Tipografia Bucovina, Galați, I/1 (noiembrie 1931), p. 48.

⁶⁴ Herșcovici & Ionescu, *op.cit.*, vol. 1, pp. 91-94.

⁶⁵ *Buletinul Comunității Israelite din Galați*, Tipografia Bucovina, Galați, I/1 (noiembrie 1931), pp. 45-47.

La alegerile din 5 august 1928 au participat 4 liste. Prima, „Steaua”, era condusă de Jean Steuerman. A doua, „Menora”, identificată cu Organizația Sionistă, era condusă de Moise Heinrich Schein. A treia, „Mughen Duvid” (Maghen David, Steaua lui David), era condusă de Salo Weissenberg. A patra era lista „Șulem” (Șalom, Pace), condusă de Rudolf Abramovici, de orientare de stânga. Au apărut și publicații de propagandă, în limbile română și idiș, precum „Menora”, a celei de a doua liste, redactată de Moise Weinstock și Aron Rozental, în trei numere (26 iulie 1928 – 4 august 1928) și „Mughen Duvid, organ pentru apărarea intereselor evreiești”, editat de candidații celei de a treia liste. Tot cu scop propagandistic a apărut ziarul „Șulem”, la 2 august 1928, al listei cu același nume.⁶⁶ Victoria a fost a listei „Steaua”, care a obținut 14 mandate pentru Comitetul Epitropiei, 9 mandate pentru Comitetul Școlar, 10 mandate pentru Comitetul „Hawira Kadișa”. Lista „Menora” a obținut 2 mandate pentru Comitetul Epitropiei, 2 mandate pentru Comitetul Școlar, 1 mandat pentru Comitetul „Hawira Kadișa”, ultimul fiind obținut de bătrânul lider sionist Samuel Pineles, care a decedat câteva luni după aceea, la 19 octombrie 1928. La 14 august 1928 a avut loc ședința de constituire a noului Comitet. Președinte era Jean Steuerman; vicepreședinți dr. A. Schwartz și Jean Kaufman; secretar general avocatul Aron Zalman; casier M. H. Ghinsberg; controlori S. Tenenbaum și Rubin Șmilovici; controlor ritual Nathan Țipchis.⁶⁷ Sfatul Rabinic era format din Șef-Rabinul Iacob Margulies; rabinii Comunității Osias Schapira, A. Schenkman și Isac Schapira; rabinul I. M. Zalman; controlorul ritual Nathan Țipchis.

În anii 1930 -1931 a urmat votarea noului proiect de Statut al Comunității. În ședința din 28 decembrie 1930 s-a decis ca, în viitor, Comunitatea să se numească „Comunitatea Evreilor din Galați. În ședința din 17 februarie 1931 s-a decis publicarea unui „Buletin al Comunității”, care a apărut în luna noiembrie 1931⁶⁸, dar nu a continuat ulterior. În mod separat, menționăm un nou ajutor de primar evreu, industriașul Filip Weisselberg.

⁶⁶ Herscovici & Ionescu, *op.cit.*, vol. 1, pp. 92, 454, 476-477.

⁶⁷ *Buletinul Comunității Israelite din Galați*, Tipografia Bucovina, Galați, I/1 (noiembrie 1931), p. 47.

⁶⁸ *Ibidem*, passim.

Modificările Statutului Comunității din anul 1925 și Statutul din anul 1931, aprobat de Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor în anul 1932

În anul 1925 au fost făcute noi modificări Statutului Comunității. Modificările nu fuseseră însă comunicate Tribunalului. Nu este exclus ca ele să fi fost controversate. Faptul era problematic, deoarece Comunitatea era recunoscută ca persoană juridică și morală. S-a cerut recunoașterea lor de către Tribunal. De fapt, modificări ale Statutului Comunității au fost făcute și mai târziu, în anii 1931 și 1932. Ele au fost făcute la cererea Ministerului Cultelor, Direcția Cultelor Minoritare, prin intermediul Uniunii Comunităților Evreiești din Vechiul Regat, după promulgarea Legii Cultelor din anul 1928. Printre altele se menționa asupra alegătorilor că sunt cetățeni români și că „cererea de dizolvare se va adresa Ministerului Instrucțiunii și Cultelor”.⁶⁹ Statutul a fost întocmit și elaborat în perioada 1928-1931, de o comisie formată din câte trei delegați ai fiecăreia dintre cele patru Secții ale Comunității existente atunci: Comitetul Epitropiei, Comitetul Școlar, Comitetul Spitalului, Comitetul Hawira Kadișa. Subcomisia de redactare a Statutului era formată din patru membri: Jean Steurman, președintele Comitetului Epitropiei, dr. Iosif Ornstein, președintele Comitetului Spitalului, dr. Schwartz, avocatul Aron Zalman, secretarul general al Comunității. Decizia redactării unui nou Statut a fost luată deoarece Statutul precedent, din anul 1910, nu mai corespundea noii situații, iar modificările din anul 1925 nu erau suficiente. Scopul era de a se rezolva „chestiunile principale ce frământau masa evreiască, cu referire la organizarea și conducerea Comunității ei: 1) centralizarea instituțiilor evreiești și 2) lărgirea dreptului de vot în desemnarea conducătorilor obștii”. Statutul a acordat drept de vot tuturor celor care au împlinit vârsta de 21 de ani, atât bărbați cât și femei. Aspectele înnoitoare erau acordarea dreptului de vot femeilor și tinerilor între 21 și 25 de ani și votarea cu ștampila. Statutul a fost votat de delegații societăților evreiești și sinagogilor din Galați, la 16 august 1931. Regulamentele despre care vorbea Statutul au rămas să fie alcătuite ulterior. Baza Statutului era aceeași ca pentru toate comunitățile evreiești din Vechiul Regat. În preambulul Statutului, intitulat „Constituire, denumire și scop” se menționa (articolul 1): „Comunitatea Evreilor din Galați este organizarea tuturor evreilor din Galați, în scopul de a îngriji de cultul, asistența socială, educația culturală și fizică, precum și de toate interesele de ordin general ale evreilor din Galați”. Denumirea „Comunitatea Evreilor din

⁶⁹ „Statutul Comunității Evreilor din Galați”, în: *Buletinul Comunității Israelite din Galați*, Tipografia Bucovina, Galați, I/1 (noiembrie 1931), ediție anastatică, pagină separată, pp. 1-24. Textul reprodus de Tuluș, *op.cit.*, pp. 248-276.

Galați” era, desigur, o formulă de compromis între sioniști și adepții Uniunii Evreilor Români evitându-se astfel termenii „Comunitate Israelită”, „israeliți”, „români de religie mozaică”, respinși de sioniști. Denumirea poate fi comparată cu cea a noii comunități evreiești așkenaze bucureștene, stabilită prin același fel de compromis, Comunitatea Evreilor de Rit Occidental din București.⁷⁰ Observăm sublinierea rolului centralist al Comunității, accentuat prin articolul 2: „Pentru a corespunde menirii sale, Comunitatea Evreilor din Galați, prin organele ei, va conduce și supraveghea instituțiile existente, întreținute de populația evreiască și totodată va crea, la nevoie, altele noi, pe care le va organiza, în vederea satisfacerii trebuințelor religioase, de cultură și de educație, cât și de asistență socială ale membrilor săi”. Articolul 3 menționa organizațiile actuale ale Comunității: Vechea Obște Israelită din Galați; Secția Sacră (Hawira Kadișa); Comitetul Școlar; Spitalul Israelit., adăugând că „instituțiile existente și întreținute până acum de populația evreiască, sau subvenționate de Comunitate, intră sub supravegherea Comunității”. În continuare se menționa că aceste instituții sunt: „sinagogile, templele și toate lăcașurile de rugăciune, întreținute de enoriașii lor, aparținând persoanelor private, sau societăților particulare, ori societăților recunoscute persoane morale și juridice”, precum și „școlile, instituțiile de cultură, cât și cele de asistență sanitară și socială evreiască, atât cele recunoscute ca persoane juridice, cât și cele nerecunoscute ca atare”. În capitolul „Membrii, drepturile și obligațiile lor” , se menționa că evreii care locuiesc în Județul Covurlui și care nu pot întemeia organizații proprii în localitățile lor, pot fi afiliați Comunității din Galați. Această prevedere se baza pe tradiția halahică după care evreii din localități mici, care nu-și puteau organiza un quorum de rugăciune („minian”), nu-și puteau procura alimente rituale și obiecte de cult, nu puteau plăti salariul unui rabin – puteau primi servicii religioase de la obștea din orașul mare învecinat. Orice evreu care se stabilea în Galați putea deveni membru al Comunității. O mențiune interesantă era că „orice evreu, care nu dorește a face parte din Comunitate, va face cunoscut, în scris, Comunității, această dorință a sa și prin aceasta pierde dreptul de a se folosi de toate instituțiile Comunității. Prin cerere scrisă, dânsul poate reveni oricând”. Era recunoașterea faptului că nu toți evreii erau membri în Comunitate și nu puteau fi obligați la acest lucru. De asemenea, se specifica faptul că „membrii Comunității au dreptul să se folosească de instituțiile Comunității, în limitele prevederilor regulamentelor respective”, precum și faptul că „membrii Comunității sunt obligați a contribui la sarcinile

⁷⁰ Lucian-Zeev Herșcovici, *Diversitate în unitate, unitate în diversitate: rabini, Șef-Rabinat și curente religioase în obștea evreiască din România interbelică*, „Revista de istorie a evreilor din România”, FCER- CSIER, București, 3 (19), 2018, pp. 147, 150.

Comunității, plătind contribuția fixată conform prevederilor regulamentului de impuneri, a se supune statutelor și regulamentelor, cât și a participa la alegeri”. Organele de conducere, administrație și control ale Comunității sunt: Epitropia Comunității și Cenzorii. Epitropia Comunității este organul de conducere al Comunității și se compune din Secțiile Comunității, Reprezentanța Comunității, Consiliul Comunității. Secțiile Comunității sunt în număr de cinci: Secția de Cult și de Administrație; Secția Școlilor; Secția Spitalului; Secția Asistenței Sociale; Secția Sacră („Chevra Qadișa”). Fiecare Secție are autonomie deplină în conducerea serviciilor ce depind de ea și își întocmește proiectul ei de buget. Fiecare Secție este condusă de un comitet de 12 membri aleși de Adunarea Generală și din câte trei delegați desemnați de instituțiile evreiești. Constituirea Comitetelor de Secții se va face în termen de 15 zile de la proclamarea de către Uniunea Comunităților a noilor aleși. Președintele Comunității face de drept parte din Comitetele tuturor Secțiilor, având vot deliberativ. Atribuțiile tuturor membrilor Secțiilor, ca și a delegaților, sunt onorifice (de aici rezultă că numai oameni cu stare materială bună își puteau permite să îndeplinească funcții comunitare de conducere).

Secția de Cult și Administrație avea în sarcină administrarea fondului gabelei; fabricarea și desfacerea azimei de Pesach; organizarea și supravegherea băilor rituale, care urmau să funcționeze sub controlul direct al Sfatului Rabinic; administrarea fondului de pensii al funcționarilor Comunității; administrarea bunurilor care nu au fost încredințate spre administrare altei Secții sau instituții; „autorizarea înființării de Sinagogi de ordin permanent, sau temporar; nicio sinagogă nu poate lua ființă, decât cu autorizația Secției de Cult și Administrație; autorizația se va da în urma avizului Sfatului Rabinic și al Consiliului Sinagogal”; acordarea autorizațiilor necesare pentru „fabricarea, prepararea, vânzarea și afișarea de alimente «cușer», luând avizul Sfatului Rabinic, care va exercita controlul necesar”. Se menționa de asemenea (articolul 32, aliniatul h) că Secția de Cult și Administrație „întrepează exercitarea practicii religioase și rituale în toate manifestațiunile sale”. Aliniatele următoare menționau că ea „autorizează funcționarea Mohalimilor (circumcizatori, n.n.), cât și a oficanților de cununie religioasă, luând pentru aceasta avizul Sfatului Rabinic” (aliniatul i), „decide asupra hotărârilor luate de Consiliul Sinagogal și Sfatul Rabinic și dispune îndeplinirea lor” (aliniatul j), „are sub autoritatea și supravegherea sa funcționarii Clerului” (aliniatul m), „angajează, confirmă și concediază funcționarii cultului, de orice categorie, afară de Rabini (...) luând pentru aceasta și avizul Sfatului Rabinic”, adăugând că „în ce privește Hahamii, ei vor fi angajați în urma avizului Sfatului Rabinic asupra cunoștințelor religioase respective, cât și în urma avizului a 3 hahami asupra capacității practicii

rituale” (aliniatul n). Articolul următor, numărul 33, menționa că „în rezolvarea chestiunilor de rit, Rabinul Șef al Comunității va fi convocat la ședință, având vot deliberativ”. Alte domenii în care era implicată Secția de Cult și Administrație erau impunerea populației evreiești la plata contribuțiilor pentru sarcinile Comunității, și conducerea serviciului statistic de stare civilă și de recensământ al populației evreiești. Consiliul Sinagoga trebuia să funcționeze pe lângă Secția de Cult și Administrație și era compus din câte doi delegați ai fiecărui templu și fiecărei sinagogi din localitate, membri ai aceluiași templu sau aceleiași sinagogi, aleși de enoriașii respectivi în fiecare an. Enoriaș cu drept de vot era cel care își făcea rugăciunea în respectivul templu sau în respectiva sinagogă de cel puțin 5 ani. Președintele și secretarul Secției de Cult și Administrație făceau parte de drept din Consiliul Sinagoga. Sfatul Rabinic era o instituție separată, dar servea ca organ consultativ în chestiuni de rit și cult. Comitetul Secției de Cult și Administrație. El era compus din rabinii comunității și din doi delegați ai Comitetului Secției de Cult și Administrație, denumiți „consilieri”. Articolul 40 al Statutului menționa atribuțiile Sfatului Rabinic: „a) supraveghează stricta aplicare a prescripțiilor religioase, în manifestările vieții spirituale; b) se preocupă de educația religioasă a populației evreiești; c) supraveghează tăierea rituală a păsărilor și vitelor, cât și fabricarea alimentelor «cușer», indicând normele rituale respective; d) supraveghează fabricarea de matzoth (azimă); e) își dă avizul în organizarea învățământului religiei, în școlile Statului, ale Comunității, instituțiilor evreiești subvenționate de Comunitate, precum și a celor particulare; f) își dă avizul cu privire la crearea de noi sinagogi, cât și la funcționarea celor temporare; g) își dă avizul cu privire la numirea funcționarilor Cultului, numirea făcându-se de Comitetul Secției de Cult și Administrație; h) supraveghează pe hazanimii, cantorii, hahamii, mohalimii, și rabinii, în exercițiul funcțiilor de Cult; i) delegă pe unul din membrii săi ca să asiste în toate sâmbetele, sărbătorile și solemnitățile evreiești, la oficierea serviciilor religioase, în sinagogile și templele din oraș, ținând câte o predică; j) eliberează acte și certificate cu caracter religios și ritual”. Următorul articol, 41, adăuga că „Sfatul Rabinic veghează la păstrarea prestigiului caselor de rugăciuni, nepermițând ținerea în sinagogi a întrunirilor publice, de ordin politic, sau electoral”. Însă, menționa articolul 42, „hotărârile Sfatului Rabinic sunt supuse spre aprobare Secției de Cult și Administrație”, iar (articolul 43), „în chestiunile stricte de rit, în caz de neînțelegere între Sfatul Rabinic și Secția de Cult și Administrație, va decide Consistoriul superior, atunci când va fi înființat, iar până atunci Reprezentantul Cultului Mozaic în Parlamentul Țării, împreună cu alți doi rabini, desemnați unul de Comunitate și unul de Sfatul Rabinic. În caz de neînțelegere, în chestiuni stricte de rit, între

hahamii Comunității și Sfatul Rabinic, cu referire la exercitarea funcțiunii lor, sau în caz că hahamii ar avea de obiectat contra unei deciziuni a Sfatului Rabinic, privitoare pe dânșii, aceste diferende vor fi supuse spre judecare Secției de Cult și Administrație, ca instanță de apel. Secția de Cult, în rezolvarea diferendului, va putea eventual consulta un rabin, sau un haham, din alt oraș”. Sfatul Rabinic trebuia să fie prezidat de Rabinul Șef, ales pe timp limitat dintre candidații care își vor prezenta titlurile și certificatele, de către Consiliul Comunității împreună cu Consiliul Sinagoga. În cazul vacanței funcției, interimatul va fi ținut de unul dintre rabini, desemnat de Consiliul Comunității. Rabinul Șef trebuia să facă parte din Consiliul Comunității.

Din prevederile statutare asupra Secției de Cult și Administrație putem înțelege câteva aspecte și să ne punem câteva întrebări. Primul aspect, care determină și o întrebare, este cel al raportului între Cult și administrație. Care era legătura între ele? Răspunsul ar putea fi sub aspect financiar: perceperea gabelei și a taxei de membru în Comunitate, precum și taxa asupra serviciilor religioase. În orice caz, era vorba fie de atribuții de natură strict administrativă, precum administrarea bunurilor și a fondurilor de pensii ale salariaților Comunității, fie de natură fiscală, fie de natură demografică-statistică, referitoare la recensământul populației evreiești. În privința atribuțiilor referitoare la Cult și la viața religioasă, ele se refereau la administrarea instituțiilor religioase și a vieții religioase, precum la legătura între conducerea laică și cea religioasă. Dar în mod teoretic. Secția de Cult și Administrație deținea controlul asupra instituțiilor religioase prin intermediul pârghiilor, pe cale indirectă: controlul asupra Consiliului Sinagoga, asupra Sfatului Rabinic și asupra instituțiilor religioase. Este adevărat că Secția de Cult și Administrație recunoștea pluralismul religios evreiesc prin intermediul Statutului și nu se amesteca în probleme rituale, cel puțin în mod teoretic. Deci o diversitate în unitate și o unitate în diversitate. Dar Șeful Rabin, ceilalți rabini membri în Sfatul Rabinic, hahamii erau numiți numai cu acordul ei, deci era vorba de oameni potriviți orientării ei. Mai mult decât atât: hazanim, cantorii, mohalim, hahamii erau controlați de Sfatul Rabinic, fapt corect din punct de vedere halahic, dar Sfatul Rabinic însuși era sub controlul indirect al Secției de Cult și Administrație. Sinagogi și temple noi nu puteau fi întemeiate fără aprobarea Sfatului Rabinic, deci în mod indirect a Secției de Cult și Administrație. Acest lucru era valabil și pentru funcționarea sinagogilor și templelor existente. Deci, este vorba de o anumită formă de amestec în viața religioasă. Ne putem gândi și la o tendință generală a liderilor comunitari, printre care cei ai Secției de Cult și Administrație ai Comunității din Galați, proveniți din Uniunea Evreilor Români și a sioniștilor laici de a se îndrepta spre

reformismul religios moderat și asimilarea moderată, spre integrare, curent căruiia îi aparțineau Șef-Rabinul României, care era și reprezentantul Cultului Mozaic în Senatul României, dr. Jacob Isac Niemirower, și liderul dr. Wilhelm Filderman.⁷¹ Totuși, în afară de cele două temple „moderne” (Templul Coral și Templul Meseriașilor) funcționau circa 20 de sinagogi, câteva hasidice, iar admorul din Adjud („Adjuder Rebe”), Rabi Avraham Yehoșua Heșel Friedman (1858-1930) își stabilise domiciliul la Galați.⁷² Era o acceptare de facto a pluralismului religios, deși Statutul nu se referea la acest aspect. Observăm însă și alte elemente. Unul dintre ele este preocuparea Comitetului Secției de Cult și Administrație pentru educația evreiască, atât în școlile comunității cât și în școlile publice, în ultimele sub forma învățării religiei mozaice de către elevii evrei. În această chestiune, Sfatul Rabinic era cel care își dădea avizul. Cel care se îngrijea de predarea limbii ebraice, istoriei evreilor și religiei mozaice era Secția Școlilor. De asemenea observăm tendința de prezentare a iudaismului în rândul evreilor din oraș, prin intermediul Sfatului Rabinic. Ca Rabin Șef și președinte al Sfatului Rabinic a fost ales rabinul Iacob Margulies (1871-1962), care avea atât educație religioasă, cât și educație laică modernă și era absolvent al Seminarului Rabinic din Viena, având orientarea ortodoxă modernă și fiind bun vorbitor de limba română. El a deținut funcția Rabin Șef și președinte al Sfatului Rabinic în perioada 1919-1962, fiind și consultant de drept al Consiliului Municipal în perioada interbelică, până la Holocaust. Rabinul Iacob Margulies era și rabinul oficiant al Templului Coral din Galați (1896-1940).⁷³

Secția Școlilor (în grafia epocii: „Secția Școalelor”) era de asemenea compusă din 12 membri aleși, cărora li se adăugau trei delegați: unul al Școlii „Syvia Schmierer”; unul al Școlii de menaj „Lumina”; unul numit de Reprezentanța Comunității, din cele trei persoane desemnate câte unul de fiecare din comitetele: Talmud-Thora, Tarbut și Asociațiile sportive. Articolul 51 al Statutului, cu 14 aliniate (a-n) menționa atribuțiile acestei Secții. Primul aliniat, a, menționa că Secția Școlilor „reprezintă, conduce și supraveghează toate instituțiile evreiești de învățământ culturale, profesionale și de educație, întreținute de Comunitate”. Același aliniat specifica în continuare că instituțiunile subvenționate de Comunitate își vor păstra autonomia lor și vor fi conduse, pe baza Statutelor lor, de Comitetele respective. Aliniatul al doilea, b, nota că Secția Școlilor „întreține școlile

⁷¹ *Ibidem*, pp. 172-181.

⁷² Herșcovici & Ionescu, *op.cit.*, vol. 2, p. 59.

⁷³ Baruch Tercatin, Lucian-Zeev Herșcovici, *Prezențe rabinice în perimetrul românesc, secolele XVI-XXI*, Ed. Hasefer, București, 2008, pp. 378-381; Baruch Tercatin, Lucian-Zeev Herșcovici, *Enfiqlpedyah leyahaduth Romanyah: rabanim, admorim, manhighim, bathey-keneseth beavar ubehoweh*, Mosad Harav Kook, Ierusalim, 2012, vol. 2, pp. 623-625.

Comunității, de toate categoriile”. Aceasta era mențiunea administrativă și asupra dependenței bugetare. Aliniatele următoare, c și d, se ocupau cu prolema programului de învățământ în școlile Comunității și de problema predării materiilor iudaice atât în școlile Comunității, cât și în școlile publice în privința elevilor evrei. Astfel, Secția Școlilor „hotărăște asupra programului de învățământ, a predării limbii ebraice, a istoriei evreilor, cât și a religiei mozaice, pentru școlile întreținute de Comunitate. Aceste obiecte de învățământ sunt obligatorii și pentru școlile subvenționate de Comunitate”. Aceeași Secție „îngrijește de învățământul religiei mozaice în școlile Statului, cât și în școlile particulare frecventate de elevi evrei”. Alt aliniat, k, menționa obligația respectării Șabatului în școlile Comunității și în școlile subvenționate de ea: „supraveghează respectarea Sâmbetei în școlile Comunității, cât și în cele subvenționate de Comunitate”. Deci, afară de predarea materiilor iudaice, exista și obligația respectării comandamentului respectării Șabatului în școli în mod practic. Deoarece Secția Școlilor avea în răspundere școlile întreținute de Comunitate și școlile subvenționate de Comunitate, ea de asemenea trebuia să supravegheze starea igienică și sanitară școlară (aliniatul e). În plus, ea trebuia să se ocupe de educația profesională a copiilor evrei, îndreptându-i spre o profesiune practică pe cei interesați. Era preocuparea Comunității de a îndrepta tineretul evreu spre munca productivă sau cel puțin spre meserii practice, idee susținută încă din secolul al 19-lea de către „Alliance Israélite Universelle”. Această idee se extinsese în România în perioada interbelică din cauza pauperizării populației evreiești ca urmare a Primului Război Mondial, mutărilor din comune rurale în orașe din cauza sărăciei, creșterii numărului de copii orfani, existenței refugiaților evrei din Ucraina Sovietică, crizei economice. Meseria practică urma să-i ajute pe copiii lipsiți de mijloace să-și câștige existența în mod onorabil. Astfel, aliniatul f al articolului 51 al Statutului menționa că Secția Școlilor „va înființa un curs complementar, pe lângă una din școlile primare evreiești, unde se va preda materia echivalentă cursului gimnazial, plus o meserie”, iar aliniatul următor, g, menționa că ea „va crea și întreține un Cămin de ucenici și o Școală de meserii”. Aliniatul h specifică faptul că Secția Școlilor „angajează corpul didactic al școlilor întreținute de Comunitate și reglementează funcționarea sa”. Din punct de vedere bugetar, ea „alcătuiește proiectul de buget al școlilor întreținute de Comunitate” (aliniatul i), „acordă burse studențești, în limitele bugetului său” (aliniatul l), „subvenționează și susține, în limitele bugetului, toate manifestările culturale și sportive evreiești, precum premii, stipendii, concursuri, tipărire de lucrări, având în vedere și crearea de cursuri serale, universitate populară etc.” (aliniatul m) și „stă în contact direct și permanent cu toate instituțiile evreiești, culturale, educative și

sportive, în ceea ce privește activitatea lor” (aliniatul n). Observăm însă că nici capitolul referitor la Secția Școlilor, nici capitolul referitor la Secția Cult și Administrație nu făcea referiri la educația evreiască tradițională religioasă (cheydere, Talmudey-Thora, ieșive, lecții de Thora pentru adulți în sinagogile ortodoxe tradiționale și hasidice). Probabil că ele nu intrau în preocupările conducerii Comunității. Nu este clar nici rolul Sfatului Rabinic și al Consiliului Sinagoga în această chestiune. Posibil ca aceste instituții de învățatură religioasă funcționau particular, poate cu o subvenție din partea Comunității. În orice caz, nu se aflau în raza preocupărilor sale principale, care aveau un caracter practic atât în privința învățământului și educației, cât și în privința organizării vieții religioase.

Secția Spitalului era condusă de un comitet de 12 membri aleși și trei delegați ai Comitetelor societăților feminine de cultură și asistență socială. Observăm respectarea caracterului social al acestei Secții, precum și a instituțiilor evreiești feminine de cultură și asistență socială care funcționau în orașul Galați. Aceste instituții aveau un rol important în viața obștii, ceea ce ne face să ne gândim la poziția femeilor în viața socială și culturală locală și la existența unor aspecte feministe în cadrul ei. Atribuția acestei Secții era conducerea și administrarea Spitalului Israelit și a tuturor instituțiilor dependente de el. Conducerea Comunității dădea o atenție deosebită acestei Secții, deoarece Spitalul Israelit încercase să se despartă de Comunitate și să devină o instituție independentă, din motive bugetare, în anul 1926, obținând recunoașterea ca persoană juridică.⁷⁴ În articolul 54, Statutul Comunității prevedea că „în mod temporar, atâta vreme cât Comunitatea nu va prevedea în bugetul său întreținerea Spitalului Israelit, alegerea membrilor Comitetului Spitalului se va face de către contribuabilii Spitalului”. Pentru a fi alegători, contribuabilii trebuiau să participe cu o sumă de 100 lei. Statutul se referea la alegerile din anul 1931.

Secția Sacra („Hawira-Kadischa”), după cum este menționată în Statut, cu ambele denumiri, în română și în idiş germanizat, era condusă de un comitet compus din 12 membri aleși și trei delegați ai Consiliului Sinagoga. Prezența delegaților Consiliului Sinagoga se datora faptului că această Secție avea un caracter religios, deși era separată de Secția de Cult și Administrație. Ea se ocupa de serviciile religioase de înmormântare a decedaților și de îngrijirea cimitirului. Articolul 56 al Statutului menționa atribuțiile ei, în patru aliniate: „a) Îngrijește de înmormântarea, în Cimitirul Israelit, conform ritului mozaic, a membrilor decedați ai Comunității, precum și a oricărui evreu decedat în localitate, cât și a celor decedați în altă parte și

⁷⁴ *Scrisori din Galați*, „Curierul Israelit”, 31. 10. 1926; „Istoricul comunității evreiești din Galați”, *Almanahul ziarului „Tribuna Evrească” pe anul 5698*, Iași, 1937, p. 262.

aduși la Galați pentru înmormântare; b) organizează și supraveghează toate serviciile funerare și de comemorare, din momentul încunostințării decesului și până la înmormântare; c) după cererea Reprezentanței, îngrijește de înmormântarea onorifică a evreilor care s-au distins în viața publică evreiască, cărora le va pune eventual și piatra funerară; d) îngrijește de cimitir și dependințele sale”. Din primul alineat al articolului 56 aflăm un aspect important din viața obștii evreiești gălățene: asistența religioasă în cazuri de deces și înmormântare în Cimitirul Israelit era dată tuturor evreilor locali, celor temporar prezenți în oraș în momentul încetării din viață, sau celor aduși pentru înmormântare în oraș, fără a se specifica motivele. Deci serviciile de înmormântare nu erau acordate numai membrilor Comunității, ci tuturor, ceea ce se întâmpla și în obștile evreiești din alte orașe din România, indiferent dacă Societatea Sacra aparținea de Comunitate sau era independentă pentru a putea deservi pe toți evreii din oraș, dar contribuia financiar la activitățile ei.⁷⁵ Statutul nu vorbește despre o diferență de preț pentru taxarea serviciilor religioase de înmormântare între membrii Comunității și evreii care nu erau membri ai Comunității. Este posibil ca această diferență să fi existat, dar este evident că în asemenea situație se ținea cont de starea socială a decedatului sau decedatei și a familiei sale. Obligația de a acorda servicii religioase de înmormântare evreilor decedați, în Cimitirul Israelit, indică respectarea normelor halahice de către Comunitate, din acest punct de vedere.

Secția Asistenței Sociale era condusă de un comitet format din 12 membri aleși de Adunarea Generală și din trei delegați, câte unul din partea câtorva instituții de asistență socială, dar într-un caz un delegat din partea câtorva. Primul delegat era trimis din partea Azilului de bătrâni, Orfelinului și Căminului copiilor, care trebuiau să se înțeleagă asupra unui delegat comun. Al doilea delegat era trimis de Societatea Doamnelor Israelite (observăm rolul femeilor în activitatea de asistență socială, și în acest caz). Al treilea delegat era trimis de societatea „Somekh Noflim”, o societate de ajutorare a nevoiașilor. Articolul 59 al Statutului prevedea și întemeierea unui Comitet Auxiliar al Secției de Asistență Socială, care trebuia să funcționeze pe lângă aceasta. Articolul 60 al Statutului menționa că „acest Comitet se compune din câte trei delegați, sau delegate, a tuturor societăților evreiești, care între alte scopuri au și pe acele de asistență socială”. Acest Comitet Auxiliar trebuia să fie „convocat de Președintele și Secretarul Secției de Asistență Socială ori de câte

⁷⁵ De exemplu, la București. Lucian-Zeev Herșcovici, *Diversitate în unitate, unitate în diversitate: rabini, Șef-Rabinat și curente religioase în obștea evreiască din România interbelică*, „Revista de istorie a evreilor din România”, FCER- CSIER, București, 3 (19), 2018, p. 149.

ori nevoia o va cere” (articolul 61), iar președintele sau vicepreședintele Secției de Asistență Socială urma să conducă dezbaterile acestui Comitet. Prin articolul 58, Statutul menționa atribuțiile Secției Asistenței Sociale: „a) organizarea, sub toate raporturile, a serviciului de asistență a populației evreiești nevoiașe; b) stimularea spiritului de economie și cooperatie, ca mijloc de consolidare economică a populației evreiești; c) înființarea și întreținerea unui serviciu de procurare de lucru”. Observăm concepția care stătea la baza stabilirii atribuțiilor acestei Secții. Ideea centrală a filantropiei stabilită de Statut și funcțională în cadrul acestei Secții era nu acordarea de ajutoare bănești filantropice sub formă permanentă și crearea unei pletore de oameni întreținuți de Comunitate deși puteau fi activi, ci încurajarea celor aflați în nevoie să muncească, dar șomeri, să își găsească de lucru și să lucreze ca salariați, sau să își deschidă afaceri mici, în cazul programului cooperativelor de credit organizat de American Joint Distribution Committee. Adăugăm că „Banca Cooperativă de Credit Mărunt” din Galați, care funcționa în acest cadru, era administrată de avocatul Aron Zalman, care era și secretarul Comunității.⁷⁶ Activitatea Secției Asistenței Sociale în această formă era importantă în anul 1931, în mijlocul crizei economice, care determinase prăbușirea multor afaceri mici în anul 1929 și pauperizarea unei părți a populației evreiești.

Articolele 63, 64, 65, și 66 (penultimul având 22 de aliniate) ale Statutului se refereau la Reprezentanța Comunității, compusă din președintele ei, secretarul ei general și toți președinții celor cinci Secții. Vicepreședintele era desemnat de Reprezentanță în ședința sa de constituire, dintre președinții de Secție. Secretarul Reprezentanței era și Secretarul General al Comunității. Casierul Reprezentanței era de asemenea desemnat dintre președinții de Secție, în ședința de constituire a Reprezentanței. Reprezentanța Comunității făcea legătura între aceasta și autoritățile locale și statale, precum și cu instituții și persoane „în chestiunile ce nu sunt de resortul special al Secțiilor Epitropiei sau al instituțiilor evreiești”. De asemenea, ea reprezenta Comunitatea în justiție. Ea urma să rezolve neînțelegerile din conducerea instituțiilor evreiești și să decidă asupra reclamațiilor nerezolvate de către comitetele Secțiilor. Toate aspectele economice ale Comunității erau conduse de ea sau dependente de ea. Printre acestea erau: ținerea în evidență a averii Comunității; aprobarea de subscripții, colecte, baluri pentru strângere de fonduri; decidea asupra impunerilor, în ultimă instanță; decidea asupra împrumuturilor până la suma de 250.000 lei de către Comunitate însăși, de către Secțiile Comunității sau

⁷⁶ Moshe Ussoskin, *Struggle for Survival: a History of Jewish Credit Co-operatives in Bessarabia, Old-Romania, Bukovina and Transylvania*, Jerusalem Academic Press, 1975, passim.

de către instituții evreiești; decidea asupra acceptării legatelor, cu condiția ca acestea să nu angajeze Comunitatea și să nu depășească suma de 250.000 lei; decidea asupra tranzacțiilor până la aceeași sumă, autorizând și construcțiile până la aceeași valoare, precum și cumpărarea și vânzarea de imobile de către Comunitate, de Secțiile Epitropiei și de către „orice instituție evreiască”, tot cu condiția ca valoarea lor să nu depășească 250.000 lei. Observăm că aspectele financiare aprobate de Reprezentanța Comunității erau limitate de suma de 250.000 lei, cu excepția tranzacțiilor în litigiile care se refereau la drepturi reale, sau la cazurile de înstrăinări de averi imobiliare. Reprezentanța alcătuia bugetul său, în care intra și cel al Consiliului, precum și bugetul general al Comunității. De asemenea, ea trebuia să decidă asupra „fixării zilelor ocazionale de sărbătoare sau de doliu național, fără însă a impieta cele fixate de autoritățile religioase”. Alt domeniu în care lua decizii era „căror evrei să li se facă de către Secția Havira-Kadischa înmormântare onorifică, pentru că s-au distins în viața publică evreiască, precum și dacă să li se puie și piatră funerară”. Din punct de vedere organizatoric, Reprezentanța era legată de Consiliul Comunității, având obligația de a executa deciziile acestuia, precum și de a-l convoca și a pregăti lucrările sale. Ea trebuia să obțină ratificarea Consiliului Comunității pentru unele măsuri de competența lui, în caz de extremă urgență și pentru chestiuni în care Comunitatea nu era angajată bănește. Observăm deci, că Reprezentanța Comunității era un organ executiv, iar Consiliul Comunității era organul decisiv (am putea folosi termenul „legislativ”, dar acesta nu este potrivit, fiind vorba de decizii comunitare locale, sau termenul de Parlament al Comunității).

Articolele 67-72 ale Statutului vorbeau despre „Consiliul Comunității”. Articolul 67 menționa în mod explicit: „Consiliul Comunității este organul suprem al Comunității, cu dreptul de a decide în toate chestiunile de interes obștesc, ale populațiunii evreiești, vechind totodată la aplicarea strictă a Statutului și regulamentelor Comunității, cât și la cele ale tuturor instituțiilor ce depind de Comunitate”. El era compus din „reuniunea tuturor celor cinci Comitete ale Secțiilor, atât a membrilor aleși, cât și a celor delegați”. Din rândul membrilor erau aleși președintele și secretarul general al Comunității. Atribuțiile Consiliului Comunității erau de natură financiară și administrativă. Printre ele era aprobarea bugetelor Secțiilor Epitropiei, ale Reprezentanței, cât și ale tuturor instituțiilor evreiești. Împrumuturile, legatele, vânzările și cumpărările, construcțiile și litigiile legate de Comunitate care depășeau suma de 250.000 lei trebuiau să fie aprobate de Consiliu, spre deosebire de cele mai mici ca valoare de această sumă, care erau aprobate de Reprezentanță. Consiliul Comunității urma să numească rabinii, să aleagă Șef-Rabinul și să desemneze rabinul care va deține interimatul până la

alegerea Șef-Rabinului. De asemenea, urma să numească delegații la Uniunea Comunităților Evreiești, organizația supra-comunitară pe țară. În caz de necesitate, Consiliul Comunității urma să modifice Statutul. Consiliul Comunității trebuia să fie convocat din oficiu, de către Reprezentantă, în mod obligatoriu o dată la trei luni, precum și oricând ar fi fost nevoie, la cererea oricărei Secții.

Altă instituție prevăzută de Statut (articolele 73-76) era Comisia de Cenzori. Ea era compusă din 5 cenzori și 3 cenzori supleanți, aleși de Adunarea Generală, pe timp de trei ani. Atribuțiile lor erau: „verificarea gestiunii Secțiilor Comunității, Reprezentanței, cât și a tuturor instituțiilor întreținute și subvenționate de Comunitate”, iar „raportul gestiunii anuale va fi depus Consiliului Comunității, cel târziu la finele lunii martie a fiecărui an, iar raportul asupra verificărilor făcute în cursul anului, va fi înaintat Consiliului Comunității, imediat”. Observăm deci existența unui control asupra conducerii instituțiilor comunitare, care trebuia să prevină abuzurile, cheltuielile exagerate, actele de incorectitudine. Statutul mai prevedea (în articolul 77), că „în cazul când Consiliul Comunității va lucra astfel încât să compromită interesele Comunității, sau va încălca dispozițiile prezentului Statut, un număr de cel puțin 300 de alegători vor putea cere dizolvarea și în consecință instituirea unei Comisii Interimare”. Asemenea cerere de dizolvare „se va adresa Uniunii Comunităților Evreiești din Vechiul Regat, care, în vederea rezolvării ei, va delega doi membri ai săi, spre a cerceta și referi”, iar „în caz că Uniunea Comunităților va decide dizolvarea, tot ea va numi și Comisia Interimară”. Această Comisie Interimară trebuia să fie formată din 15 membri alegători ai Comunității din Galați, dar excluzându-i pe autorii petiției și preferându-se foști membri în Comitetele anterioare ale Secțiilor ei. Articolul 80 menționa că, „constituirea Comisiei Interimare se va face sub președinția unui delegat al Uniunii Comunităților și pe baza convocărilor lansate de dânsul”. Alegerile vor trebui să aibă loc în termen de trei luni de la constituirea Comisiei Interimare. Din aceste prevederi statutare putem înțelege raportul dintre Comunitate și Uniunea Comunităților din Vechiul Regat. Aceasta putea lua o decizie asupra funcționării Comunității, în cazul unor nereguli și reclamații. Uniunea Comunităților Evreiești din Vechiul Regat decidea asupra dizolvării Consiliului Comunității, numea Comisia Interimară care urma să conducă treburile comunitare pentru trei luni, dar nu se putea amesteca în alegerile locale. Este semnificativ faptul că în Comisia Interimară nu puteau fi membri cei care ceruseră dizolvarea Consiliului Comunității. Aceasta era o formă de prevenire a intrigilor de grup, a schimbării conducerii pe cale nedemocratică și incorectă și a acuzațiilor false asupra presupuselor nereguli bugetare și administrative. Alte prevederi statutare se refereau la averea Comunității și la bugetul ei. Averea

Comunității era compusă din averea mobilă și imobilă a tuturor Secțiilor Epitropiei și a tuturor instituțiilor evreiești. Consiliul Comunității încredința imobilele comunitare Secțiilor Epitropiei și instituțiilor evreiești, având obligația de a respecta dispozițiile testamentare și voința donatorilor. Destinația imobilelor nu putea fi schimbată. Ele nu puteau fi vândute sau ipotecate decât cu aprobarea Reprezentanței sau Consiliului Comunității, în funcție de valoarea lor (până la 250.000 lei sau peste această sumă). În privința bugetului Comunității, el era compus din totalul bugetului Secțiilor, ale Reprezentanței și a instituțiilor evreiești din Galați care făceau parte din Comunitate, „după cum au fost aprobate de Consiliul Comunității”. Statutul prevedea un singur articol asupra bugetului, numărul 83. Dispute asupra bugetului au avut loc după anul 1931, al intrării în vigoare a Statutului. Disputele legate de bugetul Spitalului Israelit, care anterior ceruse și obținuse poziția de „persoană juridică și morală” proveneau din motive bugetare.

Statutul se referea pe larg la problema alegerilor. Articolul 84, primul din capitolul „Alegerile: modalitate și termen” specifica faptul că „membrii Secțiilor Comunității, cât și cenzorii, se aleg prin vot universal, egal, direct, pe scrutin de listă, pe baza reprezentării proporționale a minorităților”, iar articolul următor menționa că alegerile au loc o dată la trei ani. Corpul electoral trebuia să fie convocat cu cel puțin o lună înaintea datei alegerilor, de către Reprezentanța Comunității, „printr-o convocare înserată într-un ziar al unei organizații evreiești din țară, cât și în două cotidiane locale”, iar „convocarea se va afișa în localul Comunității, precum și la sinagogile și instituțiunile evreiești din oraș”. Convocarea trebuia să fie trimisă și evreilor care locuiau în județ, ce se afiliaseră la Comunitate: ei de asemenea aveau drept de vot. Primul articol din capitolul „Alegători și eligibili”, numărul 91, menționa în mod clar că votul este universal, atât pentru bărbați cât și pentru femei, de la vârsta de 21 de ani în sus: „Sunt alegători toți membrii Comunității, indiferent de sex, care au vârsta de 21 de ani împliniți și sunt trecuți pe listele electorale definitive ale Comunității, din acel an”. Cei care pierdeau dreptul de a fi alegători erau cei condamnați printr-o sentință definitivă pentru crimă, delict sau o faptă care ar atrage o pedeapsă infamantă. Articolul 93 menționa cine poate fi ales: persoanele cu drept de vot, care aveau vârsta de 25 de ani împliniți și aveau domiciliul în localitate de cel puțin un an. Funcționarii Comunității, cu excepția medicilor, avocaților și membrilor corpului didactic nu puteau candida la Secțiile în care prestau serviciile. Alegerile trebuiau să aibă loc cu liste electorale, care urmau să fie afișate în localul Comunității, în sinagogi și în sediile societăților evreiești, în luna Tișrei din calendarul ebraic. Probabil că alegerea acestei luni a fost făcută deoarece este luna în care era Anul Nou Ebraic („Roș Hașana”) și Ziua

Expierii („Yom Kipur”), a șaptea (dar celebrată ca prima) lună, perioadă în care se decide soarta fiecărei ființe omenești, iar oamenii se roagă pentru iertarea păcatelor și se împacă. Ea corespunde în mod relativ lunilor septembrie-octombrie din calendarul gregorian. Articolul 104, primul din capitolul „Propunerea candidaturilor”, menționa că aceasta trebuia să fie făcută cu 15 zile înainte de ziua fixată pentru votare. Propunerea trebuia să fie făcută în scris și semnată de cel puțin 25 de alegători. Nimeni nu putea candida la mai multe Secții în același timp. Propunătorii trebuiau să declare și un semn distinctiv al listei. Listele trebuiau să conțină candidați pentru toate Secțiile. Listele trebuiau să fie verificate de Reprezentanța Comunității. Pe buletinele de vot trebuiau să fie imprimare toate listele de candidați, cu semnele lor, repartizate pe Secții, în ordinea în care au fost depuse. Votul se făcea în secții de votare, cu ștampilă. Fiecare listă va dobândi un număr de locuri corespunzător procentului său electoral, pentru fiecare Secție. Candidații nealeși erau declarați supleanți. În caz de contestații, acestea urmau să fie rezolvate de Uniunea Comunităților Evreiești din Vechiul Regat. Observăm raportul dintre această organizație supra-comunitară și Reprezentanța Comunității: Uniunea Comunităților avea o poziție superioară și posibilitatea de a judeca și decide în chestiuni dificile sau considerate ca fiind incorecte din cadrul Comunității locale. Uniunea Comunităților trebuia să confirme noii aleși. Constituirea noilor aleși trebuia să fie făcută pe bază de convocări lansate de președintele și secretarul vechiului Comitet al fiecărei Secții, în termen de 8 zile de la primirea încunoștințării din partea Uniunii. Statutul vorbea și despre primele alegeri care urmau să aibă loc după votarea sa definitivă, listele urmând să fie afișate până la 15 septembrie 1931, iar introducerea contestațiilor până la 10 octombrie 1931. Se menționa (articolul 157) că „în caz că vreuna din actualele Secții ale Comunității nu-și va trimite delegații, Comisiunea se va alcătui din membri delegați de celelalte Secțiuni, iar dacă niciuna nu va trimite delegați, atunci actuala Secție, denumită «Epitropie», va desemna 5 dintre membrii săi, care se vor constitui în zisa Comisiune”.

Statutul a fost votat pe articole în diferite ședințe ale Consiliului Comunității, iar în întregul său a fost votat în ședința de la 16 august 1931. Modificarea lui putea fi făcută numai cu o majoritate absolută a membrilor Consiliului Comunității., articolele 1-6 și 13-14 necesitând o majoritate de 4 cincimi a acestora. Câteva mici modificări au fost făcute la începutul anului 1932, referitor la Comisia Interimară. Cererile de dizolvare nu mai trebuiau să fie înaintate Uniunii Comunităților Evreiești din Vechiul Regat, ci Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor (articolul 78). De asemenea, se modifica articolul 91, adăugându-se că sunt alegători toți membrii Comunității „cetățeni români”. Introducerea cuvintelor

„cetățeni români” a fost făcută de Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor, care a aprobat statutul cu aceste modificări, la recomandarea Uniunii Comunităților, prin adresa numărul 8331/651 din 25 ianuarie 1932. Totuși, la cererea Comunității, Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor a renunțat la adaosul „cetățeni români” în cadrul articolului 91 al statutului, prin adresa numărul 20730/2096 din 25 aprilie 1932. Oricum, observăm o legătură de dependență a Comunității atât de Uniunea Comunităților, cât și de Ministerul Cultelor, Direcția Cultelor Minoritare, care trebuia să aprobe anumite aspecte juridice și organizatorice din viața Comunității.

Organizarea comunitară după aprobarea Statutului

După aprobarea Statutului, trebuiau să urmeze alegeri bazate pe prevederile acestuia. În ședința din 20 iulie 1931 a celor patru Secții ale Comunității s-a decis organizarea de noi alegeri. Până la 15 august 1931, când se încheiau mandatele Comitetelor alese, aceste Secții urmau să funcționeze normal. Comitetul de conducere era condus de Jean Steurman, ales din 1928 (și care a rămas în funcție până în 1936). Dar alegerile întârziu, iar disputele erau aprinse, în ceea ce privea prețurile mari ale sacrificărilor rituale de păsări. Aceste prețuri ridicate trezeau nemulțumiri în rândul populației evreiești sărace, exploatate de activiștii politici. La 23 ianuarie 1932, ziarul local „Vocea Galaților” informa că primește la redacție „neconținute plângeri cu rugămintea de a interveni pentru ieftinirea prețurilor. În repetate rânduri am pus chestiunea, dar conducătorii Comunității se complac în aceeași sfântă nepăsare”. Autorul articolului (de fapt, o scrisoare trimisă la redacție) adăuga că „mandatul actualei conduceri a expirat demult, din motive care comportă o anumită discuție, noi candidați servindu-se de nemulțumirea justă a populației, au pus ca program electoral scăderea taxelor la tăierile rituale. Făcându-ne ecoul populației de rit mozaic, cerem insistent președintelui obștii evreiești de a scădea prețurile”.⁷⁷ Cu câteva zile înainte, același ziar anunța apariția unei liste de stânga, „Gruparea Populară Evreiască”.⁷⁸ De fapt, era lista „Șulem”, care participase la alegerile din 1928 și nu obținuse nici un mandat, dar se schimbase și era condusă de președintele Jean Steurman. Alegerile au fost anunțate pentru începutul lunii mai 1932, dar au întârziat. Între timp a început campania electorală, ajungând la violență verbală. Disputa era între adepții Uniunii Evreilor Români, grupările sioniste apropiate de Partidul Evreiesc și gruparea cea nouă. S-a format încă o grupare nouă, „Blocul Evreiesc” sionist de stânga. La alegerile din luna iunie 1932, Jean

⁷⁷ „Vocea Galaților”, nr. 1458 (23. 1. 1932).

⁷⁸ „Vocea Galaților”, nr. 1456 (17. 1. 1932).

Steerman a fost reales, de data aceasta în fruntea grupării „Șulem”. Ziarul local „Vocea Galaților”, la 10 august 1932, i s-a arătat favorabil. Într-un articol intitulat „O raită la Primăria evreiască”, acest ziar scria că „actuala Lege a Cultelor dă Comunității Evreiești un hotărât caracter politic, de interes local și general. Președintele Comunității – «primarul» – în urma Statutului redactat de vechea Epitropie de sub președinția vechiului și actualului președinte Jean Steerman, este ales prin vot universal, egal și secret, cu scrutin pe listă. De aceea s-a dat o luptă dâră pentru scaunul prezidențial, deoarece președintele – «primarul» – este expresiunea unei capacități intelectuale a întregii populații evreiești. Sufragiul popular în alegerile din iunie s-a îndreptat către persoana dlui Jean Steerman, deoarece în trecuta conducere el a dat dovada unei munci nepregetate, de zi și noapte, pusă în slujba intereselor publice, cu caldă pasiune și desăvârșit devotament”.⁷⁹ La 16 august 1932 a avut loc constituirea Comitetelor Comunității Israelite. Ziarul „Vocea Galaților” publica două liste care fuseseră alese: prima, sub conducerea lui Jean Steerman, cu 7 membri de fiecare Comitet; a doua, sub conducerea doctorului în medicină Idel David, conducătorul organizației locale a Uniunii Evreilor Români, cu 5 membri în fiecare comitet. „Alegerile s-au făcut pe baza votului universal. Prima listă constituie o pactizare între patru grupări, fiecare grupare având meritele ei și conducători merituoși. A doua listă este cu persoane ce fac parte dintr-o singură grupare. De rezultatul alegerii conducătorilor din fiecare comitet depinde și constituirea viitorului Consiliu și alegerea Președintelui acestuia”, scria Isidore Kaufman în ziarul local „Vocea Galaților”. Autorul articolului adăuga că face apel la „nevoi dictate de necesitățile superioare ale obștii”.⁸⁰ După intrarea în funcție a noului Comitet al Comunității și a comitetelor celor patru Secții, precum și a reintrării în funcție a președintelui Jean Steerman, disputele din Consiliul Comunității au continuat. În Consiliul Comunității a apărut o formă de organizare politică, o coaliție conducătoare și o opoziție, în conflict politic dintre ele, ajungând chiar la neglijarea sarcinilor sociale, culturale și religioase ale Comunității. Prin pana unui corespondent anonim care semnează „VOX”, probabil apropiat de gruparea conducătoare în fruntea căreia se afla președintele Jean Steerman, ziarul local „Vocea Galaților” scria, referitor la ședința din 8 septembrie 1932 a conducerii Comunității: „Gruparea opoziționistă duce o luptă dâră, ba mai mult, pătimașă, și are o acțiune de distrugere a oricărei inițiative. Dl Steerman a apelat în ședința trecută la opoziție, rugând, spre interesele superioare ale Comunității, să se producă armonia și înțelegerea necesare. Efectul a fost contrar chiar în acea ședință, s-a

⁷⁹ „Vocea Galaților”, nr. 4326 (10. 8.1932).

⁸⁰ „Vocea Galaților”, nr. 4331: Herșcovici & Ionescu, *op.cit.*, vol. 1, p. 103.

produs zgomot, degenerând în scandaluri regretabile. Ne întrebăm cu justificată curiozitate: la Comunitate trebuie să se facă politică sau gospodărie? În aceste vremuri de crâncenă criză, când trebuie consolidate atâtea opere de cult, asistență socială etc., se impune ca să se lase la o parte orice interese electorale, ori patimi personale și să se facă gospodărie și numai gospodărie. Și aceasta nu se poate realiza decât numai prin muncă și armonie, și nu prin gâlceavă și scandal”.⁸¹ Nu poate fi trecut cu vederea nici faptul că Jean Steuerman era un om ambițios, nervos și vulgar, care se manifesta astfel în ședințe.⁸² Putem afirma că viața obștească evreiască din Galați, ca și din alte orașe ale României, a fost complet politizată, spre deosebire de caracterul ei cu precădere filantropic, religios și cultural care fusese dominant înaintea adoptării votului universal și a Statutului Comunității, precum și a obținerii Emancipării și a promulgării Legii Cultelor. Era reversul medaliei, efectul secundar al democratizării vieții evreiești. Totuși, nu trebuie trecut cu vederea faptul că nereguli, conflicte și alegeri amânate avuseseră loc și anterior.

Următoarele alegeri au avut loc la 21 decembrie 1935. Ele au fost anunțate la 4 decembrie 1935. Pregătirea lor, după o amânare de mai multe luni, a cunoscut conflicte violente, care uneori au necesitat intervenția poliției și justiției. Ziarul local gălățean „Acțiunea” din 16 iunie 1935 informa populația asupra unor „grave incidente la Comunitatea Israelită din localitate, când s-a încercat instalarea unei noi conduceri, peste președintele Jean Steuerman. A fost nevoie de intervenția parchetului și a organelor polițienești. Mandatul actualului comitet al Comunității, după unii opoziționiști, ar fi expirat de la data de 29 mai. Cum până la această dată nu a fost convocat colegiul electoral în vederea unor noi alegeri, dr. Kraus, unul dintre candidații la președinția Comunității, însoțit de un numeros grup de electori, s-a prezentat la sediul Comunității, ocupând cu forța birourile și alungând consilierii aflați, precum și funcționarii. Cu toată intervenția comitetului actual, dr. Kraus nu a părăsit localul Comunității. Parchetul, înștiințat, a sosit la fața locului cu prim-procurorul Vidrașcu, însoțit de forțele de poliție și evacuând sala. S-a încheiat un proces-verbal care va fi înaintat Consiliului de Război, întrucât s-au produs câteva ultragii. Faptul a produs o penibilă impresie în rândurile populației evreiești din localitate”.⁸³ La 4 decembrie 1935, același ziar informa asupra începutului campaniei electorale, menționând că s-au depus trei liste electorale. Prima listă, „Șulem” (Șalom, Pace) era în frunte cu Jean Steuerman, care mergea în cartel cu sioniștii, împreună cu gruparea populară „Someh Noflim” (Susținătorul celor

⁸¹ VOX, în „Vocea Galaților”, nr. 4351; Herșcovici & Ionescu, *op.cit.*, vol. 1, p. 106.

⁸² M. Grimberg, *O ședință cu ... Portul Marsilia*, „Vocea Galaților”, nr. 4350 (7. 9. 1932).

⁸³ „Acțiunea”, nr. 1502 (16. 6. 1935), p. 2.

prăbușiți) și cu câțiva gospodari evrei care candidează ca independenți. Cea de-a doua listă, „Mughen Duvid” (Maghen David, Steaua lui David) era a adeptilor Uniunii Evreilor Români, în frunte cu Jacques Braunstein, deși nu afirma că este identificată cu această organizație. Cea de-a treia listă era „a dr-ului I. Kraus, care și-a asigurat printre alții, necondiționat numai până la alegeri, concursul frizerului David Zaapf”.⁸⁴ Autorul articolului informează și asupra conflictelor electorale, printre care asupra faptului că depunerea unei liste unice nu a putut avea loc, acuzând adeptii Uniunii Evreilor Români pentru acest lucru. Probabil că orientarea politică a sa era în direcția listei „Șulem” și a lui Jean Steuerman. „UER-iștii au provocat eșuarea depunerii unei liste unice. Cu toate eforturile depuse de majoritatea conducătorilor Comunității Evreiești de a se ajunge la formarea unei liste unice în vederea alegerilor de la Comunitatea Evreiască, de care nu ne mai despart decât 17 zile, n-am putut ajunge la rezultatul dorit. Majoritatea acestor fruntași acuză pe Salo Weissenberg și Iosef Ornstein, conducătorii UER-iștilor locali ca autori ai eșuării tratativelor care în afara faptului că au formulat pretențiuni exagerate, au avut în permanență o atitudine puțin delicată față de reprezentanții anumitor facțiuni”.⁸⁵ La aceste alegeri, Jean Steuerman a fost înfrânt, conducerea fiind preluată de reprezentanții celorlalte liste UER-iste „Mughen Duvid”. Președintele Comunității a devenit Salo Weissenberg, iar vicepreședinte Jacques Braunstein⁸⁶, ambii UER-iști.

Conflictele au continuat. S-a ajuns la acuzarea președintelui Salo Weissenberg de nereguli financiare, de încălcarea Statutului, de acte de protecție a favoriților săi și de conducerea personală dictatorială a Comunității. Conflictul cel mai serios, însoțit de acuzații deosebit de grave, a avut loc în anul 1937, când doctorul în medicină Iancu Bizamcer, președintele Comitetului Școlar și membru în Consiliul Comunității, și-a dat demisia din funcție și a publicat scrisoarea de demisie în ziarul local „Vocea Galaților”. În scrisoarea de demisie, datată 15 februarie 1937, dr. Iancu Bizamcer scria președintelui Salo Weissenberg că motivele demisiei sale sunt: „a) disprețul suveran cu care tratați membrii aleși ai Comunității de la instalarea Dv.; b) protecțiunea pe care o acordați agenților Dv. calificați și necalificați, care insultă, bat și calomniază fără frică de sancțiuni, pe care din motive binecuvântate nu le puteți aplica; c) călcarea flagrantă a Statutului Comunității prin aplicarea devizei «așa vreau, așa fac», care face ca noi să fim împiedicați să discutăm cu Dv. în contradictoriu activitatea Dv. în Consiliul Comunității, pe care din 1936 nu ați găsit cu cale să-l convocați, deși erați obligat să o faceți. Toate

⁸⁴ „Acțiunea”, nr. 1657 (4. 12. 1935).

⁸⁵ *Ibidem*.

⁸⁶ Herșcovici & Ionescu, *op.cit.*, vol. 1, p. 113, vol. 2, p. 16.

acestea mă îndreptăţesc să vă retrag girul meu umil pentru a nu fi părtaş criminal, cu ştiinţă, la opera de destrămare morală şi materială la care împingeţi Comunitatea prin nepriceperea şi incapacitatea Dv.”⁸⁷ Ziarul scria şi despre abuzuri financiare ale unui membru al Secţiei Cult, povestite de M. Birnberg, secretarul acestei Secţii şi de Marcu Schwartz, secretarul lui „Hawira Kadişa”, povestite într-o scrisoare.⁸⁸ La 30 iulie 1937, în ziarul local „Acţiunea”, cenzorul Albert Wechsler anunţa „criza de la Comunitatea Israelită”, vizând neînţelegerile dintre epitropi, care ajunseseră în instanţă. „Prea adâncă amărăciune pentru luptele sterpe ale conducătorilor şi profund jignitoare pentru spiritul şi tradiţia credinţei israelite”, conchidea Albert Wechsler.⁸⁹ La 8 august 1937, acelaşi ziar publica un articol cu titlul „Spre dizolvarea Consiliului Comunităţii? O comisie interimară care să facă noi alegeri”.⁹⁰ Ministerul Cultelor, prin intermediul inspectorului general financiar Constantin Penea, deschisese o anchetă, care dura de trei zile şi urma să descopere neregulile existente, care puteau duce la dizolvarea Consiliului Comunităţii, numirea unei Comisii Interimare şi organizarea de noi alegeri în termen de 60 de zile. În acelaşi număr al ziarului se menţiona de către preşedintele Reprezentanţei Comunităţii Israelite, Jacques Braunstein şi de către doctorul Kraus, că Reprezentanţa Comunităţii nu ceruse nicio anchetă asupra gestiunii administrative sau financiare a Comunităţii. Dar ancheta a avut loc şi a găsit nereguli grave. Ziarul local „Acţiunea” din 21 august 1937 scria despre un episod legat de „înlăturarea dlui Salo Weissenberg de la Comunitatea Evreiască din Galaţi”: „În urma anchetei recent făcute la Comunitatea Evreiască din Galaţi de d. inspector C-tin Penea din Ministerul Cultelor, au rezultat grave abateri de la Statutul şi Regulamentul de funcţionare ale Comunităţii. Ministrul a hotărât înlăturarea dlui Salo Weissenberg, atât din funcţia de preşedinte al Comunităţii cât şi din calitatea de membru al Secţiei de Cult şi Administraţie”. Motivul era că acesta „ar fi vândut Comunităţii, prin interpuşi, plumburile (discuri mici de plumb folosite ca sigilii) necesare cărnii cuşer”.⁹¹ Preşedinte interimar al Comunităţii a devenit Iosif Ornstein, de asemenea UER-ist.

La 15 decembrie 1937, ziarul local „Vocea” (care a luat locul ziarului „Vocea Galaţilor”) scria că la Comunitatea Evreiască s-a ajuns la împăcare. Preşedintele Comisiei Interimare, dr. Alex Bucholtz, urma să-şi depună demisia în mâinile Reprezentanţei şi să candideze pentru a fi ales preşedinte.⁹² Dar disensiunile

⁸⁷ „Vocea Galaţilor”, nr. 5692 (19. 2. 1937).

⁸⁸ *Ibidem*.

⁸⁹ „Acţiunea”, 30. 7. 1937.

⁹⁰ „Acţiunea”, 8. 8. 1937.

⁹¹ „Acţiunea”, 21. 8. 1937.

⁹² „Vocea”, 15. 10. 1937.

au reapărut. La 2 noiembrie 1937, ziarul local „Vocea” publica un articol cu titlul *Noi disensiuni la Comunitatea Israelită. S-a introdus contestație contra unui buget fantomă*. Cauza era convocarea Consiliului Comunității pentru votarea bugetului fără a se pune un buget tipărit la dispoziția consilierilor. Salo Weissenberg, care fusese demis, revenise în funcție, iar Ministerul Cultelor l-a obligat să aibă un buget votat, fără de care o instituție juridică nu se poate administra. Singurul exemplar al bugetului, adus la ședința în care trebuia să fie votat era al președintelui, iar consilierii au refuzat să-l voteze fără a-l vedea și fără a fi păstrat în scris pentru a nu putea fi modificat ulterior. Președintele a aranjat o simulare de vot, cu ajutorul prietenilor săi, dar câțiva membri ai Comunității au reclamat cazul la Ministerul Cultelor, ca organ tutelar, „exprimându-și temerea că bugetul, fiind într-un singur exemplar, ar putea fi rectificat în dauna instituțiunii”.⁹³ La 10 noiembrie 1937 a avut loc un nou conflict de natură financiară, legat de decontul unei sume de bani.

În mod oficial, Salo Weissenberg a fost repus în funcție, deși unele informații vorbesc despre interimatul lui Iosif Ornstein. La alegerile care au urmat în anul 1940, a fost ales președinte doctorul Iancu Bizamcer, adversar al lui Salo Weissenberg, care criticase activitatea acestuia și își dăduse demisia din conducere în anul 1937. Anul 1940 coincide cu începutul unei perioade noi în istoria Comunității Evreilor din Galați și a istoriei evreilor din România în general: perioada Holocaustului.

Concluzii

În încheiere putem face câteva observații. Comunitatea Evreilor din Galați, ca instituție organizatorică centralizată a evreilor din oraș, a avut o evoluție asemănătoare altor instituții comunitare paralele, din alte orașe ale Vechiului Regat. Un element special în istoria ei a fost încercarea lui Joseph B. Brociner, la sfârșitul secolului al 19-lea, de a reface viața comunitară într-o formă nouă. Încercarea lui a reușit numai parțial, datorită situației generale. Ideea lui organizatorică a fost preluată de activiști evrei din alte orașe ale României, care au încercat reorganizarea vieții comunitare luând ca exemplu sistemul pus în aplicare de el la Galați. Inițial, Comunitatea era o instituție filantropică-socială și etno-religioasă, de coordonare a vieții evreiești locale și de stabilire a relațiilor între obștea evreiască și autorități. După obținerea Emancipării, decizia asupra votului universal și recunoașterea Cultului Mozaic drept cult oficial minoritar, structura instituției comunitare s-a schimbat. Comunitatea a căpătat și un caracter politic, iar alegerile pentru instituțiile

⁹³ „Vocea”, 2. 11. 1937.

ei au devenit politizate. În viața evreiască locală, Comunitatea a căutat să aibă un rol central și conducător, urmărind ca toate instituțiile evreiești locale să depindă de ea din punct de vedere administrativ și bugetar. Statutul Comunității adoptat în anul 1931 era democratic. Au fost însă și cazuri de abuzuri din partea unor activiști locali. Totuși, Comunitatea nu era complet independentă. Ea avea o anumită dependență față de organizația supra-comunitară Uniunea Comunităților Evreiești din Vechiul Regat și față de Ministerul Cultelor. Rolul Comunității în organizarea vieții evreiești locale nu poate fi contestat. În răutățirea situației politice, a poziției evreilor în țară, a fost resimțită și la Galați. Începând din anul 1940, situația se schimbă și în viața comunitară din Galați, Comunitatea trebuind să facă față acestei situații noi.